

ISBN 1302-3519

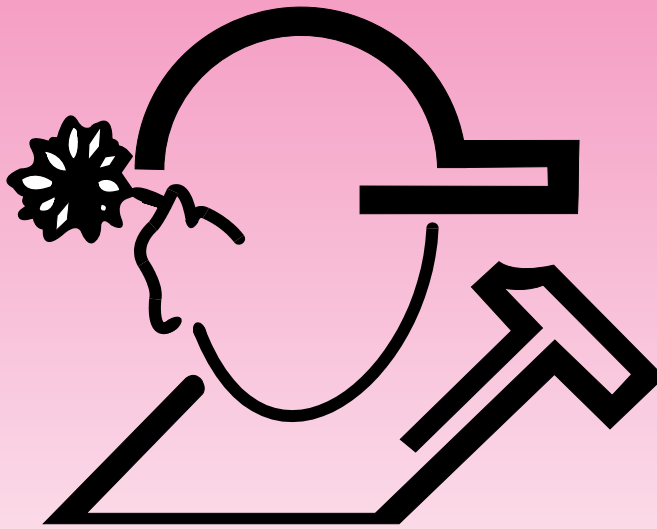
ÇALIŞMA ORTAMI

İki Ayda Bir Çıkar / Sayı : 107

Kasım - Aralık 2009

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

- Gelenekler ve Cehalet, Küresel Sömürü İle Elele
    - İşgücü Piyasasında Esneklik ve Kriz
    - Bir Mektup
  - Çalışma Ortamı'nın Dışına Martı, İçine Güvercin
  - Yoksulluk Kavramı, Dünya'da ve Türkiye'deki Görünümü
    - Yoksulluk Kavramının Yoksullaş(tırıl)ması
  - Kriz, İş Sağlığı Güvenliğinde İkiyüzlülüğü Derinleştirecek mi?
    - Nusret H.Fişek'in Doğum Günü: 100 Yaşa 5 Kala
    - Çocuk Emeği Üzerine Düşünce Ortamı
  - 1.Çalışan Çocuklar Karikatürleri Yarışması Sergisi
    - Fişek Enstitüsü Hürriyet Treni'nde
  - 12. Dünya Halk Sağlığı Kongresi Türkiye'de Yapıldı
    - İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım
- Yük Asansörü İle Eşya Taşıma

*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu" nuza
Ödemek İster misiniz?*

*Fişek Enstitüsü'nün 27. Yılı
Çalışma Ortamı'nın 17. Yılı*

www.fisek.org.tr

Gelenekler ve Cehalet, Küresel Sömürü İle Elele

Derleyen: Onur SUNAL*

Korunmasız ve güçsüz insanları sömürmek kolaydır. Bu nedenle, çocuklar ve kadınlar her zaman büyük bir tehli- ke altında bulunmaktadır. Coğrafyalar değişmekte, kültürler değişmekte, çağdaşlık düzeyleri değişmekte ve sömürünün şekli değişmekte ama bir şey var ki bu hiç değişmemekte: bedel ödeyenler..... Her toplumda ne yazık ki korunmaya en muhtaç olanlar, gerçekte en az korunanlar olarak karşı- mıza çıkmakta.

Küresel krizin en çok mağdur ettikleri, ne dünyanın en büyük yatırım bankalarının hissedarları, ne de onların çalışanları. Görüldüğü kadarıyla yine en çok etkilenenler çocuklar. Çocuk fuhuşu, bu sayıda yer alan haberlerden de anlaşılacağı gibi artışta. Bolivya'da şeker kamışı tarlalarında çalışan çocukların da durumu hiç iç açıcı değil. Çağdışı törelerin ve geleneklerin kızların yaşamlarını kararttığı tek ülke Zimbabve değil. Dogmalar tarafından akılları esir alınmış insanlar, karanlıkta bocamalaya devam ediyor.

Küresel Krizin Bir Faturası: Artan Çocuk Fuhuşu

Çocukların ticari açıdan cinsel sömürüsü, hükümetlerin çocukları korumak konusundaki yetersizliklerinden ötürü, Güneydoğu Asya'da büyük bir patlama yaşıyor.

ECPAT (End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes-Çocuk Fuhuşunu, Pornosunu ve Kaçırılarak Cinsel Sömürüsünü Engelleme Derneği) yöneticisi Carmen Madrinan, son yaşanan küresel ekonomik krizin daha fazla sayıda çocuk ve gencin cinsel açıdan sömürülmesini kolaylaştırdığını belirtiyor.

Yetişkinlerin çocuklar ve gençlerle çarpık cinsel ilişki kurmak konusundaki talepleri ve aç gözlülükleri, Madrinan'a göre bir an önce bitmek zorunda. Suçluluğu yaratan temel etkenlerden bir tanesi de, suçluluk konusunda takınılan çekimser tavır.

ECPAT tarafından hazırlanan yakın tarihli bir rapora göre, yoksulluktaki artış, sosyal hizmetler için ayrılan bütçelerdeki azalma ve göçün yöneldiği ülkelerdeki sınırlayıcı göç yasaları, çocukların savunmasızlıklarını artıran ve incinebilmelerini kolay hale getiren etkenlerden bazıları olarak ortaya çıkıyor.

Hane halklarının geçim konusunda yaşadıkları sıkıntılardan giderek içinden çıkılmaz bir görüntü alması, çocukların okul yaşamlarını terk etmelerine ve aile bütçesine katkıda bulunabilmek için geçimlerini sağlayabilecekleri bir iş aramalarına neden olmaktadır. Bu durum da, onların sömürülebilmesine olanak sağlayabilmektedir.

* Araştırmacı, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) kestirimlerine göre, seks turizmi Endonezya, Malezya, Filipinler ve Tayland'ın ulusal gelirlerinin %2-14'ünü oluşturmaktadır.

UNICEF, her yıl 1,8 milyon çocuğun (çoğunluğu kızlar olma üzere hiç de azımsanmayacak miktarda erkek çocuk) milyarlarca dolarlık seks ticaretinin öznesi haline geldiğini tahmin ediyor.

Tayland'da yüzlerce fabrika ve işletme, küresel mali kriz nedeniyle kapatıldı. Bu durum, milyonlarca Tai ve göçmen çalışanın işsiz kalmasına neden oldu.

Her ay işsiz sayısı 100.000 kişi artıyor ve bu gidikle sene sonunda toplam işsiz kalan insan sayısının 1,5 milyonu geçeceği düşünüyor. Sosyal açıdan büyük bir travma yaratması beklenen bu durum karşısında gençlerin, cinsel sömürü ağlarına yakalanmasının daha kolay hale geleceği tahmin ediliyor.

ECPAT proje yöneticisi Giorgio Berardi'ye göre birçok turist, "çaresiz bir insan"dan cinsellik satın almanın ne kadar ucuz olduğunu öğreniyor ve yaşanan bu küresel kriz ortamında, gariban kimselere yardım ettiği düşüncesiyle kendini kandırıyor.

UNICEF'in araştırmaları, Mekong bölgesinde çalışan seks işçilerinin %35'inin, 12-17 yaş aralığında olduğunu gösteriyor.

UNODC'un, Küresel İnsan Kaçakçılığı Raporu, kaçırılanların %80'inin seks kölesi olarak kullanıldığını ortaya koyuyor. Kaçırılan kadınların satılması karşılığında büyük gelirler elde eden tacirler, bu iş küresel olarak büyüdükçe dönen paradan daha büyük bir pay alıyorlar.

Obama yönetimi, 2009 yılının Haziran ayında içlerinde Kamboçya ve Filipinler'in de bulunduğu 40'ı aşkın ülkeyi, insan kaçakçılığı konusunda yeterince önlem almadığı gerekçesiyle, yakın izlemeye aldığını açıkladı. İnsan ticaretini engellemek konusunda önlem almayan ülkelere, yaptırım uygulanacağı duyuruldu. Ama uçaklarla akın akın bu "zevk" pazarından, zevk "satın" almaya gidenlerin fişlenip, ülkelerinde yakın izlemeye alınması konusunda kimse adım atmıyor.

Şeker Kamışı ve Çocuk İşçiler: Bolivya Örneği

Bolivya'da yoksulluk nedeniyle ailelerin bütün bireyleri çalışmak zorunda. Güneş doğarken, maşetlerle kamışları baltalayan birçok küçük çocuğun silüetini görmek olası.

10 yaşındaki Fiser, Bolivya'nın çocuk işçilerinden yalnızca biri. Okulunu bu yıl çalışmak için bırakmış. Elleri nasırlarla dolu Fiser'in vücudunun açık yerleri, saatlerce şeker kamışı hasat ettiği için kara renkli yapışkan bir tozla kaplı.

Bolivya, kağıt üzerinde çocuk işçiliğin yasak olduğu ülkelerden. Ancak tahminlere göre, ülkede yaşayan çocukların ve gençlerin üçte biri çocuk işçi. Bu yaklaşık 320.000 gibi büyük bir sayıya karşılık geliyor.

Fiser gibi çocuklar, gün doğmadan çalışmaya başlıyor ve gün battığında paydos diyor. Ve günlük 5 USD para kazanıyor. 6 ay boyunca aralıksız çalışmanın karşılığında ancak, karnının yarısını doyuruyor.

Ciro, 13 yaşında ve burada çalışan çocukların sıradan temsilcilerinden birisi. Kendinden küçük 6 kardeşine bakabilmek için, bu tarlalarda çalışmak zorunda. Durum böyle olmasa, daha rahat ve hafif bir işte çalışacağını söylüyor. Ciro, çoğu günler sabah 4'te kalkıyor ve akşam 6'ya kadar çalışıyor. Bazen, gece 11'e kadar işin sürdüğünden yakınıyor.

Yakın bir zamana kadar çiftçiler, şeker kamışı ekmeği bi-

rakmışlardı. Çünkü soya, pirinç ve koka gibi devletin taban fiyatlardan satın alma garantisi sunduğu ekinler revaçtaydı. Ancak son zamanlarda, 30 yıldır görülmeyen yüksek fiyatlar nedeniyle yeniden şeker kamışına dönüş başladı.

Şeker kamışının diğerlerinden farklı bir avantajı var: Nisan ayından kasım ayına kadar süren uzun hasat nedeniyle sağladığı gelir.

Güneydoğu Bolivya'da, Bermejo bölgesi de, fakirliğin hüküm sürdüğü yerlerden biri. Ağır hasat işleri, hala elle yapılıyor. Yaşları 7 ve 17 arasında değişen çocuklar, ekinleri tuşturuyor ve daha sonra kamışları baltalıyor. Ardından başları kesilen kamışlar çatıldıktan sonra taşıma için yükleniyor.

Luis, kamış tarlalarında çalışmaya 3 yıl önce başlamış. Kamışlar ağır olduğu ve gün boyunca eğilerek kesip biçtiği için, belinin çok kötü ağrıdığını söylüyor. Çalışmak istemiyor, ama başka seçeneği yok.

Şeker kamışı hasatıyla uğraşanların %60'ı, yoksul köylerden gelen göçmenler. Tenteden bezme çadırların veya çamur evden farkı olmayan yerlerin içinde yaşıyorlar.

Bu insanlar hijyenik olmayan yerlerde, kendilerine ait özel hiçbir alan olmadan yaşıyorlar. Yerel bir söyleyiş durumu çok güzel özetliyor: "Kamış şekerden ama hayat acılı".

Yoksulluğun böylesine yoğun olarak görüldüğü bir ülkede, çocuk işçiliğinin varlığı pek şaşırtıcı görünmüyor. Hemen her sektörde çalışan çocuklar var. Ancak, özellikle şeker kamışı tarlalarında çalışan çocukların içinde bulunduğu durum, içler acısı.

Şeker kamışı işçileri sendikası lideri Anastasio Rueda, bazen tarla sahiplerinin çocuklara kötü davrandıklarını, ayrıca tarlalarda birçok iş kazasının görüldüğünü belirtiyor. Ancak çoğu zaman, çocuklar çalışmak istemese de aileleri onları zorluyor.

Zimbabve: Bakire Bağışı veya 'Kuripa Ngozi'

Ailelerinin yanından alınarak evlendirilen ve erkeklerle cinsel ilişkiye girmeye zorlanan ve Shona dini adetlerine göre ruhları yatıştırmak için kullanılan 5 genç kız acı bir gerçekle karşı karşıya.

Manicaland bölgesinden gelen kızlar, okullarını bırakmak durumunda kalarak zorla evlendirildiler, genç yaşta eş ve anne olmanın yükünü omuzlarına aldılar ve sebze satıcısı olarak fakir bir yaşamın içinde kalmaya mahkum oldular.

1999 yılında Felicitas Nyakama, Nesta Maromo, Juliet Muranganwa, Precious Maboreke and Perseverance Ndarangwa, yaşları 7 ve 15 arasında değişen 5 kız çocuktü. Gibson Kupemba'nın ailesine, Kupemba'nın öldürülmesi nedeniyle ödenmesi gereken para yerine, bu 5 kız verildi. Kızların

ailesi, insan bedeninin bazı parçalarından yapılan geleneksel bir ilacı hazırlamak için Kupemba'yı öldürmüştü.

Geleneklere göre, insan katleden bir aile, ölünün ruhunu bazen 6 gibi çok ufak yaştaki bakire kızlarla dinginleştirmek ve yatıştırmak zorunda. Töreye göre, yaşı ne olursa olsun bakire kız, ölünün ailesinin yanında yaşamakla yükümlü. Ergenliğe ulaştıktan sonra kız, ailenin erkeklerinden biriyle evlendiriliyor.

Kupemba'nın erkek torunu, dedesinin kendisine rüyasında görüldüğünü ve ölümüne neden olan her aileden birer bakire kız verilirse ruhunun sakinleşeceğini söylediğini iddia etti. Kızların kendilerini sunmaya zorlanmadığını ancak ailelerini şeytani bir ruhtan korumanın ise, kendi tercihleri olduğunu dile getirdi.

28 yaşındaki torun Kupemba, kızların 22 inek kafasının eşliğinde kendi istekleriyle geldiklerini ve ailesinin şeytani ruhlara yatışması için kızların ailelerinden 12 bakire kız daha istediğini sözlerine ekledi. 1999 yılında 15 yaşındaki bakire kızlardan biriyle evlenen olan torun Kupemba, şu anda 3 çocuk sahibi.

Kuripa Ngozi olarak bilinen bu adet, Zimbabve kanunlarına göre yasak. Ancak, ülkede yaygın olarak görülen bu durum nedeniyle ceza almış kimse bulunmamakta.

Kızların kaderi, 1995 yılında, Kupemba yerel bakkal sahipleri tarafından 13 diğer köylünün yardımıyla öldürülüp, bedeni parçalara ayrıldıktan sonra değişmişti.

Bir süre sonra, cinayete kurban olan ailelerinde yaşanan ölümler sonucunda, Kupemba'nın ruhunun sakinleşmediği sanılarak, bazı aileler tarafından cinayet ile ilgili bazı itiraflarda bulunulduğu görüldü. Bakkal sahipleri daha sonra işlerinin iyi gitmesi için Kupemba'yı öldürdüklerini ve parmaklarını, dilini ve saçlarını bir ilaç yapımı için kullandıklarını söylediler.

Bütün bu itiraflara rağmen kimse tutuklanmadı ve Kupemba'nın ailesi, polislin satın alındığını iddia etti.

Aileler 1995 yılından 2006 yılına kadar kızları teslim etmeyi sürdürdü. Sadece kızlardan birinin annesi, evladını kurtarmak için savaştığını, ancak destek göremediğini belirtti. Anna Ndarangwa, ülkelerinde çocukların bu tür inançlarla kafalarının yıkıldığını ve ailelerinin iyiliği için işlemedikleri suçlardan ötürü fedakarlık yapmaya zorlandıklarını söyledi.

Dünyada bilim ve teknolojinin ne denli hızla ilerlediği, çağdaş değerlerin giderek daha büyük bir güçle savunulduğu bir dönemde, geleneklerin bu denli egemen olması, ne kadar acı. Gelenekler ve onun beslediği cehalet, eğitimin ve kadınların en büyük düşmanı.

İşgücü Piyasasında Esneklik ve Kriz

Recep KAPAR*
recepkapar@sosyalkoruma.net

Giriş

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) son yıllarda yaşanan kriz ile birlikte işsizlikte büyük bir artış yaşanmaktadır. 1980'li yıllardan sonra düşük işsizlik oranı ile bilinen bu ülkede, işsizlik Ekim 2009 verilerine göre çift haneli (yüzde 10,2) bir orana ulaşmıştır. Bu, ülkenin 1983 yılından bu yana gördüğü en yüksek işsizlik oranıdır. Aralık 2007-Ekim 2009 arasında işsiz sayısı 8 milyon 200 bin kişi artarak, yaklaşık olarak 17 milyon olmuştur¹.

Bu yazıda, ilk olarak, esneklik tartışmaları çerçevesinde, ABD işsizlik oranının çalışma ekonomisi yazınında taşıdığı "simgesel" anlam açıklanacaktır. Devamında, işgücü piyasasındaki esnekliğin günümüzdeki finansal krizin ortaya çıkışı ve krizden kurtulma sürecini nasıl *olumsuz etkilediği* belirlenecektir.

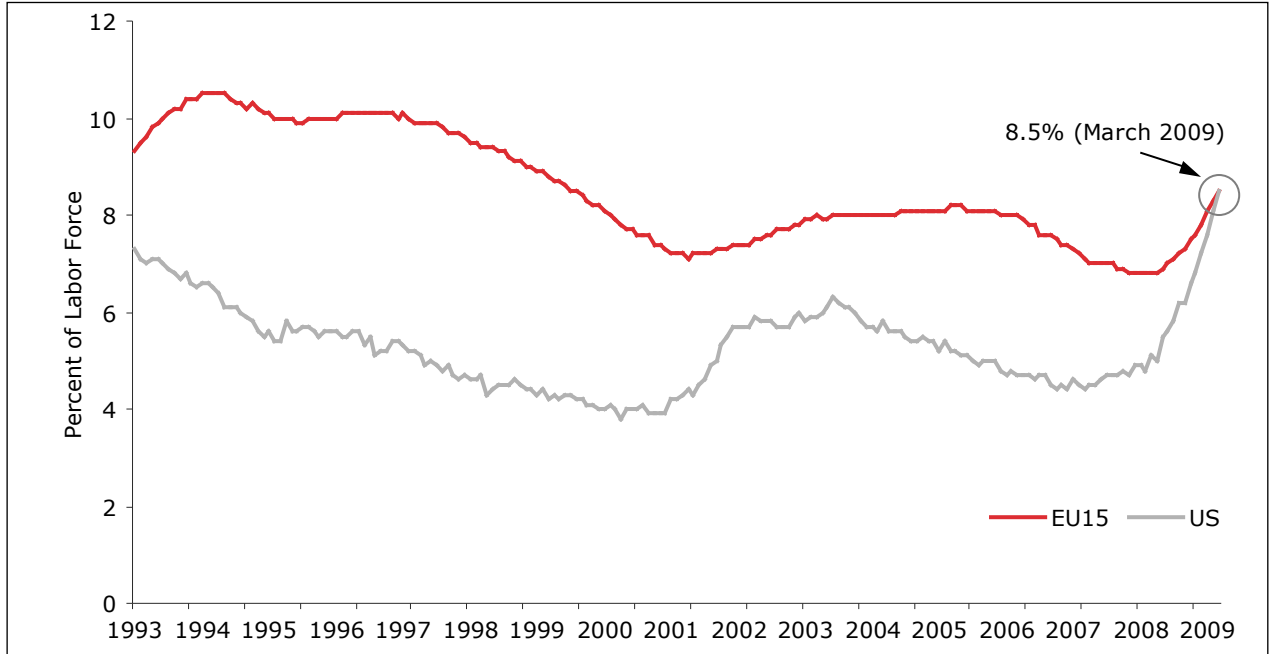
ABD İşsizlik Oranı

Geçen 30 yılda sendikalar, toplu pazarlık ve sözleşme düzenleri, sosyal güvenlik, işsizlik programları ve çalışma ilişkisinde çalışanları korumayı amaçlayan hukuksal düzenlemeler, işgücü piyasasında katılık yaratmakla ve yüksek düzeyde işsizliğe yol açmakla suçlanmıştır. Bu süre içerisinde işsizliğin önlenmesi ve daha yüksek istihdam düzeyinin yakalanması için, işgücü piyasasındaki "katılıkların" azaltılması veya bütünüyle terk edilmesi, sürekli olarak önerilmiştir. Bu tespitin ve çözüm önerisinin gerçekliği, çoğunlukla ABD ile Avrupa ülkeleri arasındaki işsizlik oranının farklılığına dayanılarak kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Buna göre, ABD işgücü piyasası Avrupa ülkelerindeki işgücü piyasalarına göre daha az katılık içermektedir. Dolayısıyla, ABD'de işsizlik oranı düşükken, Avrupa ülkelerinde yüksektir. ABD işgücü piyasasında taraflar, esneklik nedeniyle, değişen ekonomik koşullara kolaylıkla uyum gösterebilmektedir. Esneklikle birlikte, işgücü piyasasında etkinlik artmakta, istihdam başarısı ortaya çıkmaktadır. Avrupa ülkelerinde yaygın olan katılıklar ise, işletmelerin ve çalışanların uyumunu olumsuz etkilemekte, bir yandan işverenleri istihdam yaratmaktan caydırırken, diğer yandan işsizliği özendirilmektedir. Burada kısaca özetlenen yaklaşım, oldukça popülerlik kazanmış ve politika oluşturma sürecinde ABD işsizlik oranı, esneklik lehinde etkili ve yalın bir kanıt olarak kullanılmıştır. OECD ve IMF gibi uluslararası kuruluşlar, ABD işgücü piyasası modelini, sıklıkla, içerdigi esneklik ve düşük işsizlik oranı nedeniyle övmüş, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere bu modeli örnek almaları yönünde şiddetle önerilerde bulunmuştur².

ABD işgücü piyasasının "katılık" içermemesi nedeniyle, ABD'de işsizliğin daha düşük olduğu savına, çeşitli yönlerden ciddi eleştiriler de yapılmıştır³. Her şeyden önce, ülkeler arasındaki işsizlik oranı farklılıklarının "katılık" ile açıklanamayacağı, çok sayıda farklı değişkene ve yapısal koşula bağlı olduğu belirtilmiştir. Yöneltilen eleştirilerden bir diğeri, ABD modelinin Avrupa geneline göre daha az sosyal adalet ve eşitlik sağlaması yüzünden, ekonomik gelişmeyi sosyal gelişmeye dönüştürmede başarısız olmasıdır. Bir başka

ABD ve AB-15'de İşsizlik Oranı (yüzde) 1993-2009

Kaynak: Schmitt vd., "U.S. Unemployment Now As High as Europe", Center for Economic and Policy Research, Issue Brief, (May 2009), s.3. [EUROSTAT verileri esas alınmıştır]

* Yrd.Doç.Dr., Muğla Üniversitesi

eleştiri ise, sadece işsizlik oranları gözetilse bile ABD'deki modelin başarısının abartıldığıdır. Çünkü 1990'lı yıllarda ABD'nin İtalya, Fransa, İtalya ve İspanya gibi ülkelere göre daha düşük işsizlik oranına sahip olduğu doğrudur. Ancak Avrupa'da güçlü ve yaygın refah devleti düzenlemelerine sahip çok sayıdaki diğer ülke grubunda işsizlik, gerçekte ABD'deki orandan daha düşük olagelmıştır⁴.

Yapılan bu itirazlara ve eleştirilere rağmen, serbest piyasaya inanan tutucu egemen yaklaşım, ABD'nin işsizlik oranının bir efsane haline getirmiş, "katılık" olarak nitelediği sosyal haklar karşısında işgücü piyasasında "esneklik" olarak adlandırdığı güvencesizliğin ve eğretilişmenin yaygınlaştırılmasını talep etmiştir.

Ancak gelinen noktada, *değişen koşullara* uyum sağlama konusunda işgücü piyasasındaki esnekliğin kuramda öngörüldüğü gibi istihdamı arttırmada ve işsizliği azaltmada bir üstünlük sağlamadığı sınınanarak anlaşılmıştır. Avrupa ülkelerindeki işgücü piyasalarıyla kıyaslandığında, esnekliğin daha yaygın ve yapısal olduğu ABD'de işsizlik hızla artarak, sınırlı sayıdaki istisna ülke dışında, Avrupa ve OECD ülkelerini geride bırakmıştır. (Ülkelerin uyumlaştırılmış işsizlik oranları için bkz.: *Tablo ve Grafik*)

Esneklik ve Kriz

Yaşanan krizin, temelde finansal piyasalardaki kural-sızlaştırma olarak adlandırılan devlet düzenleme ve denetimlerinin sınırlılığından kaynaklandığı bilinmektedir. Ancak *krizin bir başka beslendiği kaynak, işgücü piyasasındaki esnekliktir*. Örneğin, ABD'de 2000–2006 yılları arasında ortama yıllık reel ücret artış oranı, sadece yüzde 0,3'tür. Aynı dönemde, işgücü üretkenliğindeki yıllık ortalama artış ise, yüzde 2,5 düzeyindedir. Kısacası, çalışanlar üretim ve zenginlikteki büyümeden ücret artışları üzerindeki baskı ve esneklik nedeniyle pay alamamıştır. Aynı süreçte, genel olarak tüm dünyada üst gelir grupları üzerindeki doğrudan vergi yükü azaltılmış, düşük ve orta gelirli olumsuz etkileyen dolaylı vergi yüklerinde artışlar meydana gelmiştir. Aynı zamanda, sosyal koruma uygulamalarının sosyal adaleti ve eşitliği sağlayıcı niteliği izlenen politikalara bağlı olarak zayıflamıştır⁵.

Ücret artışlarını ve kamu sosyal transferlerini kontrol altına almayı amaçlayan politikalar ve işgücü piyasasındaki esneklik, ekonomik gelişmeye rağmen, çok sayıda hanehalkının tüketim, borçlanma ve borç ödeme davranışını ve kapasitesini sınırlamış veya geriletmiştir. Gerçekten de, birçok ülkede nüfusun büyük bir kısmını oluşturan çalışanların ücretlerinin artmaması, hanehalkının finansal kurlara olan borçlarının artmasıyla sonuçlanmıştır. Dikkat çekici bir biçimde, gelir eşitsizliğinin arttığı tüm ülkelerde hanehalklarının üzerinde artan aşırı borç yükü gözlenmektedir⁶.

Gelinen noktada, dünyadaki ülkelerin çok büyük bir çoğunluğunda, geçen 20–30 yıl süresince fonksiyonel gelir dağılımına bakıldığında, ulusal gelir içinde ücretlerin payının düzenli bir biçimde azaldığı bilinmektedir⁷. Birçok ülkede olduğu gibi, ABD'de son 30 yılda izlenen politikalar ile düşük gelirli yüksek gelirli toplumsal gruplara gelir aktarılmıştır. Bu aynı zamanda, gelirinin tamamını veya büyük bir kısmını harcıyarak tüketimi arttıran ücretli ve geliri sınırlı çok sayıdaki haneden, gelirinin çok küçük bir kısmını tüketime ayıran "zengin" az sayıdaki haneye gelir aktarmak anlamına gelmektedir. Tüm bu süreç gelir eşitsizliğini arttırmakla kalmamış, bir yandan da toplam talebin zayıflamasına yol açmıştır⁸.

OECD Ülkelerinde Uyumlaştırılmış İşsizlik Oranı (yüzde)

	2006	2007	2008	2009/Q3	2009 Eylül (Ekim)
İspanya	8,5	8,3	11,4	18,9	19,3
Türkiye	8,4	8,6	9,8	13,2*	--
İrlanda	4,5	4,6	6,0	12,6	13,0
Slovak Cum.	13,4	11,2	9,6	11,7	12,0
ABD	4,6	4,6	5,8	9,6	9,8 (10,2)
Fransa	9,3	8,3	7,9	9,8	10,0
Macaristan	7,4	7,4	7,8	9,6	9,7
Portekiz	7,8	8,1	7,8	9,2	9,2
Yunanistan	8,9	8,3	7,7	9,2*	--
İsveç	7,0	6,1	6,2	8,6	8,7
Finlandiya	7,7	6,9	6,4	8,5	8,6
Kanada	6,3	6,0	6,1	8,6	8,4 (8,6)
Polonya	13,8	9,6	7,2	8,1	8,2
Belçika	8,3	7,5	7,0	7,9	7,9
Bir. Krallık	5,4	5,3	5,6	7,7	--
Almanya	9,8	8,4	7,3	7,6	7,6
İtalya	6,8	6,1	6,8	7,4*	--
İzlanda	2,9	2,3	3,0	7,1	--
Çek Cumh.	7,1	5,3	4,4	6,9	7,0
Lüksemburg	4,6	4,2	4,9	6,5	6,6
Danimarka	3,9	3,8	3,4	6,1	6,4
Yeni Zelanda	3,8	3,7	4,2	6,0*	--
Meksika	3,6	3,7	4,0	5,9	6,1
Avustralya	4,8	4,4	4,2	5,8	5,7
Japonya	4,1	3,9	4,0	5,5	5,3
Avusturya	4,8	4,4	3,9	4,7	4,8
İsviçre	4,0	3,6	3,5	4,1*	--
G.Kore	3,5	3,2	3,2	3,7	3,6
Hollanda	3,9	3,2	2,8	3,5	3,6
Norveç	3,4	2,6	2,5	3,1*	--
OECD toplam	6,2	5,7	6,1	8,5	8,6
G7	5,8	5,4	5,9	8,3	8,4
AB	8,2	7,1	7,0	9,1	9,2
Euro Böl.	8,3	7,5	7,6	9,6	9,7

* 2009 Q2

Kaynak: OECD, "OECD Unemployment Rate Stable at 8.6% in September 2009", News Release-9 November 2009, s.2.

Finansal kurumlar büyümelerini ve karlılıklarını sürdürebilmek için finansal piyasalardaki kural ve denetim eksikliklerinden de yararlanarak, *eğreti işlerde ve güvencesiz çalışanları* müşteriler olarak görmüş ve çeşitli ürünler oluşturup satmıştır. Bu durum, finansal kurumların önemli düzeyde risk üstlenmesine ve paylaşmasına neden olmuştur. Uzun yıllar içerisinde ekonomik büyümeden ve üretkenlik artışlarından sınırlı pay alan ücretli hanehalkı, bekledikleri gelir artışlarını da elde edemeyince, tüketimlerini azaltmak zorunda kalmışlar ve/veya borçlarını ödemede büyük güçlük içine girmişlerdir. Sonuçta, finansal kurumların üstlendikleri ve paylaştıkları risk birden bire gerçek olmuştur. Bir başka deyişle, finansal krizin ortaya çıkmasındaki başlıca nedenlerden biri, işgücü piyasasında uzunca bir süredir yaşanmakta olan, ancak çoğu kesim tarafından varlığı kabul edilmeyen eğretilişme ve güvencesizlik krizidir.

Daha Fazla Sosyal Koruma ve Ücret Artışı

Krizden çıkış için ülkeler çeşitli önlemler almaktadır. Krizin sonuna yaklaşıldığına ve çok kısa bir sürede iyileşmenin sağlanacağı yönünde tahminler yapılmaktadır. Bu iyimser tahminler doğrulansa bile, işgücü piyasaları ve sosyal gelişme bakımından gelecek oldukça endişe vericidir.

Gerçekten de, geçmiş kriz deneyimleri işgücü piyasalarında tam bir iyileşmenin, ancak ekonominin krizden çıkıldıktan sonraki 4-5 yılda gerçekleştiğini göstermektedir⁹. Kısa dönemde makro ekonomik ve finansal göstergeler anlamında kriz bitse dahi, işgücü piyasasında sürecektir. İşini kaybetmiş ve işgücü piyasasına yeni katılanlar için işsizliğin önemli ve artan bir sorun olarak varlığını koruma olasılığı vurgulanmaktadır. Yeni istihdam yaratılmaksızın, yüksek veya artan işsizliğin önü alınmaksızın sağlanacak krizden çıkış ekonomik, sosyal ve siyasi olarak sürdürülemezdir¹⁰.

Dengeli ve sürdürülebilir bir küresel ekonomik büyümenin ancak ulusal gelir içinde ücretlerin payının artmasıyla olanaklı olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut ücret payındaki gerilemenin sürmesi durumunda, başta ticari korumacılık olmak üzere, uluslararası bütünleşmeyi zayıflatıcı birçok talebin ve uygulamanın gündeme gelmesi şaşırtıcı olmayacaktır. İstihdamı arttırmak amacıyla esneklik arayışına devam etmek ve ücret artışlarının sınırlanmasına dayalı bir politikayı sürdürmek, sorunların çözümüne katkı sağlamayacaktır. Bu politikanın öngördüğünün aksine, *işletme ve çalışanların uyumunu ve güvenliğini destekleyen, zamanın sinamasından geçmiş kurum ve kurallar tarafından kuşatılmış ve düzenlenmiş daha içermeci işgücü piyasalarına gereksinim vardır*¹¹. Bu anlamda sendikalar, toplu pazarlık ve sözleşme düzenleri ve sosyal güvenlik kurumları, özellikle işsizlik programları ile birlikte, çalışma ilişkilerinde çalışanları korumalıdır. Bunlarla birlikte, çalışanların pazarlık gücünü arttırmayı amaçlayan iş hukuku düzenlemelerine ağırlık verilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Diğer yandan yaşanan sorunlar, ekonomiye istikrar kazandırmak için kendiliğinden devreye giren sosyal koruma sisteminin ve özellikle işsizlik programlarının önemini ortaya çıkarmaktadır. Aralarında ABD ve Türkiye'nin de bulunduğu bir grup ülkede, sosyal korumanın, otomatik istikrar kazandırma işlevinden yararlanılamamaktadır. Kriz ortamında bu ülkelerdeki sosyal koruma sistemlerinin zayıflığı, doğrudan istikrarsızlığa katkı yapmaktadır. Sosyal koruma sistemlerinin kapsadıkları nüfusun artırılması ve riskler bakımından yaygınlaştırılması ve sağladıkları koru-

ma düzeyinin geliştirilmesi, daha dengeli ve istikrarlı sürdürülebilir bir ekonomik büyümeye geçişte olmazsa olmaz bir unsurdur¹².

Sonuç

Olağanüstü durumlar, yarattıkları sorunların yanında, özel olanaklar da sağlarlar. Öncelikle, her koşul altında değişmez sanılan güçlü inançların sinandığı ve sorgulandığı ortamlar yaratılır. Bu anlamda, işgücü piyasasında esnekliğin savunusunda kullanılan ABD'nin "efsane" işsizlik oranı, yaşam karşısında özelliğini ve açıklıyıcılığını yitirmiştir.

Öte yandan, esneklik anlamına gelen güvencesiz ve eğreti işler, çalışanlara insan onuruna yaraşır bir yaşam sunamadıkları gibi, makro çerçevede işletmelerin, ulusal ve küresel ekonomik yapıların ekonomik, sosyal ve siyasal olarak sürdürülebilirliğini de tehdit etmektedir.

Son olarak, uluslararası bütünleşme ve bağımlılıklara rağmen, işletmeler ve ekonomik döngüler bakımından ulusal ekonomilerin ve yerel piyasalardaki talebin, önemini koruduğu, açığa çıkmıştır. Bu anlamda dikkatler, yeniden toplam talebi etkileyen ücretlilerin alım gücüne ve otomatik bir istikrar sağlayıcı olarak kabul edilen sosyal koruma önlemlerine yönelmektedir.

Dipnotlar

(1) U.S. Bureau of Labor Statistics, "Employment Situation Summary-October 2009", Economic News Release. [<http://www.bls.gov/news.release/empsit.nr0.htm>]

(2) Bu konuda bkz.: David R. Howell (ed.), *Fighting Unemployment: The Limits of Free Market Orthodoxy*, Oxford University Press, 2005; Schmitt vd., "U.S. Unemployment Now As High as Europe", Center for Economic and Policy Research, Issue Brief _ May 2009.

(3) Bu konuda bkz.: Dean Baker vd., "Unemployment and Labor Market Institutions: The Failure of the Empirical Case for Deregulation", Bernard Schwartz Center for Economic Policy Analysis, Working Paper (2004). [<http://www.newschool.edu/cepa/papers/archive/cepa200404.pdf>].

(4) Schmitt vd., s. 1.

(5) ILO-IILS, "A global policy package to address the global crisis", Policy Brief, International Labour Organization-International Institute for Labour Studies, Geneva, 2008, s. 4.

(6) ILO-IILS, s. 3.

(7) ILO, *World of Work Report 2008, Income Inequalities in the Age of Financial Globalization*, Geneva, 2008.

(8) Joseph Stiglitz, "The global crisis, social protection and jobs", *International Labour Review*, Vol. 148 (2009), No. 1-2, s.7-8.

(9) Raymond Torres, "Executive Summary", *The Financial and Economic Crisis: A Decent Work Response?*, International Labour Organization (International Institute for Labour Studies), Geneva, 2009, s. vi.

(10) Juan Somavia, "From crisis response to recovery, jobs and sustainable growth", *International Monetary and Finance Committee and Development Committee*, (Istanbul, 4-5 October 2009).

(11) Somavia, s. 4.

(12) Ayrıntı için bkz.: Stiglitz, s1-14; Somavia, s.1-6.

Bir Mektup

Güven TUNÇ

Sevgili ablacığım,

Geçen geldiğinde sormuştun ya hani? Bir daha dünyaya gelseniz ne olmak isterdiniz diye. Bir ben yanıt vermemiştim. Toplantılarına ilk kez katılıyordum. Utanmıştım. Oysa, daha sen sorar sormaz aklım bulmuştu ne olmak istediğimi. Dedğim gibi utanmış söyleyememişim. O günde beri aklımdan çıkmıyor ne olmak istediğim. Bir de konuşmamakla sana karşı ayıp ettiğim.

Leyla söyledi, "mektup yaz" diye. Daha doğrusu o "telefon et" dedi de, telefonda heyecanlanırım diye mektup yazmaya ben karar verdim. Yazarken bile ellerim titriyor.

Bir daha dünyaya gelsem ... Ben bir daha dünyaya gelsem kuş olmak isterdim.

Başımı alıp gitmek isterdim. Bulutlara doğru uçmak, maviliklere yükselmek isterdim. Kimse karışamazdı bana, engelleyemezdi.

Kuş olsam güneşe uçardım, aya yıldızlara uçardım.

Kocaman, güzel bir ağacın en yüksek dalına yapardım yuvamı. Evlerin pervazlarına konup içerdeki çocuklara masallar anlatırdım, gökyüzünde gördüklerimi tanıtırırdım, müjdeli haberler götürürdüm.

Kimse daha 4-5 yaşlarındayken, kötü bir şey yapmışım gibi, "Sen kızsın" diyerek beni azarlamazdı. Kimse ne olduğunu anlamadan, zorla okula götüremezdi. Okula, arkadaşlarına, ders kitaplarına alışmışken, öğretmenini çok sevmişken, öğrendikleriyle mutlu olmuşken okuldan almazdı. Kimse kimseyi dövemezdi. Kimse işe gideceksin demezdi. Kimse haftalığını elinden almazdı. Saçını öyle tarama, pantolon giyme, pencereden bakma, kitap okuma, yürürken önüne bak, bulaşıkları yıka, babanla abinin pantolonlarını ütüle diyen olmazdı. Tozlu yerlerde boğazım, gözlerim yana yana çalışmazdım. Yemeğe saatli, tuvalete saatli gitmezdim. Kimse, benim bu kadar yakınmama karşın işe gitmeyi dört gözle bekleyen, iş arkadaşlarını, işe gidip geldiği yolları bile seven ablanı işten ayırmazdı. Zorla evlendirmezdi. Kuş olsam, ağlamazdım. Hiç ağlamazdım. Kuşların ağlayacak neyi olur ki?

Kuşlara kimse karışmaz değil mi abla?

Neyi istiyorsam onu yapardım. Nereye istiyorsam giderdim. Başka evleri, başka kentleri görürdüm. Başka yaşamları tanırdım. Televizyondan gördüğüm insanların evlerinin çatısına konar bakardım, ne yapıyorlar, nasıl yaşıyorlar, nasıl hep mutlu olabiliyorlar diye bakardım. Mutlu olmanın sırrını öğrenebilirdim hızla uçar başka insanlara anlatırdım. Ama önce Ali'ye anlatırdım. Sen tanımazsın Ali'yi. Liseyi okumaya İstanbul'a gitti, ilkokulda aynı sınıftaydık. Ben Alfabe'deki "Ali topu tut" cümlesindeki Ali'yi, hep o Ali sanırdım. O'ndan sonra, başkalarına söyleyebilirdim mutlu olmanın sırrını. Yorulursam, nerede olsa dinlenirdim.

Yemeğimi nerede istiyorsam orada yerdim. Hangi dalı istiyorsam orada uyurdum. Ne yöne istiyorsam o yöne uçardım.

Sonra ... Sonra, Annemi özler dönerdim. Yine kuş olarak ama. Ablamı özlerdim, diğer kardeşlerimi, ablamın bebeği Zehra'yı, evimi, babamı, Turan abimi bile özlerdim.

Bir yuva da evin çatısına kurardım. Mutfak penceresinden annemi seyredirdim. Pencereyi açarsa gidip omuzuna konardım. O da sever kuşları, ses etmezdi. Ben öterdim, o konuşurdu. Fazla kalmazdım ama. Ya pencereyi kapatırsa? O korkuyla pır diye uçardım. Sonra bir dalda soluklanır, kanatlarını açar süzüle süzüle kuş arkadaşlarımın yanına giderdim.

Kah uzaklara uçardım, kah eve.

Kuşlar özgürdür, değil mi abla? Ben de kuş olunca özgür olurum.

- Ne yapmalı ?**
1. Yük asansörünün yönetmelik ve standartlara uygun kurulup kurulmadığı makine mühendisleri odasına kayıtlı yetkili bir makine mühendisine bildirilmelidir.
  2. Yük asansörü yetkili kişi veya kuruluşlara periyodik olarak test ve kontrol ettirilmelidir.
  3. Kapısı ağır olarak çalışabilen bir yük asansörü ile kişilikle personel taşınmamalıdır.
  4. Uygun bir şekilde imalat ve montajı yapılan bir asansörün kapısı ağır iken kesinlikle hareket etmiyor olmalıdır.
  5. Asansörün gelmesini bekleyen işçi, asansör geldikten sonra, yükü alacağı yerin kapısı açılmalı, aşağıya düşecek açıklık olmamalıdır.
  6. Güvensiz durum ve güvensiz hareket kesinlikle önlenmelidir.
  7. İşçilere asansörlerin uygun kullanımını ve standartları ile ilgili yönetmelik ve standartları da içeren konusundaki iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verilmelidir.

İKİ DAKİKA DÜŞÜN
> Sayfa 23'ün yanıtı

Çalışma Ortamı'nın Dışına Martı, İçine Güvercin

Mustafa TAŞYÜREK*
(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Avrupa Birliğinin 18/9/2000 tarihli ve 2000/54/EC sayılı Konsey Direktifi esas alınarak hazırlanan "Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik" in Ek-1'inde ; Biyolojik Etkenlere Maruziyetin Olabileceği İşler Listesi" 7 başlık altında sıralanmıştır. Bunlar;

- 1- Gıda üretilen fabrikalarda çalışma.
- 2- Tarımda çalışma.
- 3- Hayvanlarla ve/veya hayvan kaynaklı ürünlerle çalışma.
- 4- Sağlık hizmetlerinin verildiği yerlerde, karantina dahil morglarda çalışma.
- 5- Mikrobiyolojik teşhis laboratuvarları dışındaki kliniklerde, veterinerlik ve teşhis laboratuvarlarındaki çalışma.
- 6- Atıkları yok eden fabrikalarda çalışma.
- 7- Kanalizasyon, arıtma tesislerindeki çalışma.

Acaba sadece bu işlerde çalışanlar mı biyolojik etkenlere maruz kalabilir ? Örneğin bir dökümhanede veya bir kimya fabrikasında da biyolojik etkenlere (etmenlere maruziyet) sunuk kalmak olası değil mi ?

Yönetmelik'te **Biyolojik etkenler** şu şekilde tanımlanmıştır: "Herhangi bir enfeksiyona, alerjiye veya zehirlenmeye neden olabilen, genetik olarak değiştirilmiş olanlar da dahil mikroorganizmaları, hücre kültürlerini ve insan parazitlerini ifade eder. "

- "Bakteriler, virüsler, mantarlar, küfler ve protozoa gibi **mikrobiyolojik** tehlikeler
- Böcekler, parazitler (asalaklar), bitkiler ve hayvanlar gibi **mikrobiyolojik** tehlikeler" örnek olarak verilebilir.

Özellikle son yıllarda, **kuş gibi** ya da **domuz gribi** gibi biyolojik etken (virüs) tehlikesi toplumu rahatsız ettiği gibi iş yerleri için de büyük bir risk oluşturmaktadır. Bunlardan **kuşlar** aracılığı ile yayılan tehlikeler çalışma ortamında **sağlık riskinin** yanı sıra önemli ölçüde **güvenlik riski** de yaramakta, hatta maddi hasara ve kalite kayıplarına da neden olmaktadır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri (TS OH-SAS 18001)' şartlarından biri olan **düzeltilici ve önleyici faaliyetlere** örnek verirken genellikle (*iyi bir örnek olarak*) anımsadığımız (*Cumhuriyet Bilim Teknik'in 360. sayısının 12 nci sayfasında 12 Şubat 1994'da yayımladığımız*), başarı ile uygulanan bir **öneriyi** burada tekrar hatırlatmanın uygun olacağını düşünüyoruz.

Bakin **martılar** işyeri çalışma ortamımızın dışına ne yapmış? Bunlarla nasıl baş edebiliriz ?

Çatıları martılardan nasıl korumalı?

"Bir çalışanın martı uçuşlarını gözlemlemesi sonucu geliştirdiği öneri, uygulamada doğru çıktı."

Cumhuriyet Bilim Teknik'in 25 Aralık 1993'de yayımla-

(İzmit'de bir fabrikanın çatısı ve martılar)

nan 353'üncü sayısında (13.sayfa. "Bir kent martı istilasından nasıl kurtuldu?" başlıklı yazıda Fransa'nın Atlantik Okyanusu kıyısındaki Brest kentinde martılardan kurtulmak için "formol, yağ ve deterjan karışımı bir sıvının" martı yuvalarına püskürtüldüğü belirtilmektedir. Böylece, sıvının 5-10 dakika içerisinde yumurtaların üzerinde boğucu bir tabaka oluşturduğu, bu tabakanın martıları değil, martıların yumurta içerisindeki yavrularının gelişmesini önlediği, zamanı gelip de yumurtadan yavru çıkmadığını gören baba martının bir daha aynı eşle çiftleşmediği, başka eş aradığı, eşlerin uğursuzluğunun yuvada olduğunu düşünerek bir daha oraya yumurtlamayıp, kuluçkaya yatmadığını ve çok uzaklara gittiğini belirtmektedir.

Böylece Brest'lilerin evlerinin damına gelen martıların ötüşmeleri, bağırmaları ve gübrelerinin verdiği rahatsızlıklardan kurtulduğu belirtilmektedir.

Böyle bir çözümü çağdaş Batı değil de Türkiye uygulasaydı ve bunu yayınlasaydı kimbilir o Batı nasıl ayağa kalkardı, sıfatlarımızı nasıl teker teker saymaya başlardı?

Bunu derken "biz martılardan hiç rahatsız olmuyoruz" demek istemiyoruz. Karaköy iskelesinden Haydarpaşa vapur iskelesine gidene kadar her defasında vapurlara eşlik eden, atılan simit parçalarını daha havada iken yakalayan o sevimli görüntüleri zevkle izlememize karşın zaman zaman rahatsız olduğumuz durumlarda olmaktadır.

(Martıların oluşturduğu pislikten tıkanan çatının su giderleri)

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı (M. Sc.)
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fışek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı
Denetim Kurulu Üyesi

Sözgeleşi özellikle düz olarak yapılmış işyerlerinin çatılarına, daha doğrusu damlarına gelen martı sürüleri günlerinin büyük bölümlerini oralarda geçirmektedirler. Bıraktıkları pislikler, tüy ve kanat parçaları damlara birikmekte su giderlerini tıkayarak damlarda gölcük oluşturmaktadır. Borulara ve kanallara giren bazı artıkları ise buraların tıkanmasına hatta yağmurlu günlerde işyerinin su baskını uğramasına neden olmaktadır. Martılar ayrıca çatının izolasyonunu bozarak önemli ölçüde bakım ve onarım giderine de neden olmaktadır. Çatıların (damların) temizlik masrafı ve zorluğu da işin diğer bir yönü.

Çok kısa sürede tonlarca pisliğin birikmesine neden olmaktadır. Özellikle düz, hafif eğilimli çatılarda.

Bu durum karşısında işyerlerinin yöneticileri de elbette boş durmamaktadır. Son günlerde moda olan yöntem "ver kurtul, vur kurtul" ilk akla gelenlerden. Çatılar martılara tahsis edildiğinde yukarıda özetlenen sorunlarla karşılaşmakta bu nedenle kurtulunamamakta, günün belli saatlerinde tüfek patlatılınca da yine gelmektedirler, bu da kurtuluş değil. İlaçlı yem, balık vb. gibi denemeler, bekçi görevlendirme gibi uygulamalar fayda etmemektedir.

Martıların çatılarda yarattığı sorunların giderilmesi yani damın temizliği, tahrip olan yerlerin onarılması sırasında işçilerden Enver Kalyoncu'nun aklına basit, kolay ve masrafsız denebilecek, aynı zamanda martılara da zarar vermeyecek çözüm yolu gelir. (**Öneri Sisteminin Yararları**). Şehrin (İzmit) kıyısındaki mahallelerinde etrafı dikenli telle çevrili bahçelere martıların gelmediğini, diğer bahçelere geldiğini gözlemlemiştir. Hatta martıların havalanabilmek için birkaç adım attığını ve yere yatay bir şekilde belli bir açıyla kalktığını, aynı şekilde konarkende benzer bir açı izlediğini gözlemlemiştir. Kargalar ve serçeler buldukları yerden havalanıyorlar, martılar bunu yapamıyor demektir.

Önerisi; çatiya yaklaşık 80 -120 cm aralıklarla misine veya kord ipini gergin bir şekilde, çatıdan biraz yükseğe (uygulamada yaklaşık 80 – 100 cm) çekersek martılar inemez ve kalkamaz böylece yarattıkları sorundan kurtuluruz. Resim 1 'de bu önerinin uygulandığı ve başarılı olduğu yer görülmektedir.

Su giderlerinin etrafındaki pislik önceden kalmıştır. (Resimlerde çekilen kord ipi ve bağlantı yerleri biraz zor görülmektedir ama bir fikir vermektedir.)

Yukarıda bahsedilen uygulamalardan sonra bir seminerde (ÇED Semineri) Prof.Dr.Kriton CURİ, Amerika'ya

(Bir işyerinin çatısında güvercinlerin gübrelerinden oluşan diktikler)

yaptığı bir gezide martılara karşı (sanırım çöplüklerde 45°lik açı yapacak şekilde misinaların gerilmiş olduğunu ve buralara martıların gelmediğinden söz etmişti. Bu sözle uygulamanın doğruluğunu da pekiştirmiş oldu. Sağolasın (bir alt işveren personeli olan) Enver KALYONCU. Vahşi batıda martılara uygulanan çağdızi uzaklaştırma yönteminin tersine insancıl bir yaklaşım.

Sanayi mimarlarımızın işyeri tasarımlarında bu durumları da göz önüne almalarını öneririz.

Martı'lar **çalışma ortamının** dışında tehlike oluştururken **güvercinler** ise **için de** tehlike oluşturmaktadır, talih kuşundan bayağı farklı bir şekilde. Nasıl mı ?

25 Ağustos 2007 tarihli Milliyet gazetesinde: Köprüyü güvercin pisliği mi çokertti? başlıklı yazıda ; "ABD'de ay başında çökerek 13 kişinin ölümüne neden olan **köprüdeki faciadan güvercinlerin sorumlu olabileceği açıklandı!** Uzmanlar, **biriken güvercin pisliklerinin** Minneapolis'teki köprünün metal iskeletini zayıflatmış olabileceğini söyledi. Amerikan Kimya Derneği'den Neal Langerman, "Güvercin pislikleri amonyak ve asit içerir. Kuruyan pislikler konsantrite tuza dönüşüp suyla temas ettiklerinde reaksiyonlar meydana gelebilir. Bu da yapısal zayıflamaya yol açar" dedi."

- "**Güvercin Pisliği, Köşeyi Döndürdü!**" başlıklı 25 Aralık 2007 tarihli başka bir yazı da da; "ABD'nin New York kentinde, güvercin pisliğine basıp düşerek yaralanan kapıcı, tazminat davasında haklı bulundu."
- "New York Post gazetesinin haberine göre, 1998 yılında metroya girerken güvercin pisliğine basıp yuvarlanan ve merdivenlerden düşerek boynunu ve burnunu kıran 56 yaşındaki kapıcı Shelton Stewart, tazminat davasında haklı bulundu."
- "Kapıcıya önce 7,67 milyon dolar tazminat ödenmesine karar veren mahkeme, önündeki pislikten sakınmadığı için yüzde 20 oranında kusurlu bulunduğu kapıcıya 6 milyon dolar ödenmesine hükmetti."

haberi yer almaktadır.

Yukarıda anılan üç haber güvercin pisliklerinin neden olabileceği tehlikenin güvenlik ve maddi kayıplar boyutunu vurgulamaktadır.

Çalışma ortamında kuşlar neden kontrol altına alınmalı? sorusuna yanıt tek cümle ile: "**Kuşlar hasara neden olur**" da ondan diye verilebilir. Örneğin, genel olarak;

- Kuşlar her yıl binalara, makinelere, arabalara, çatılara, havalandırma sistemlerine ve daha nicelerine milyonlarca liralık zarar vermektedir.
- Kuş gübresi çok asidiktir. Kuşlar birçok substrat (reaktan) yerler, özellikle katran içerikli çatı malzemelerini.
- Güvercin, sığırcık, karga ve serçe yuvaları sıklıkla yağmur giderlerine, su oluklarına ve çatı köşelerine yuva kurarak su yollarında tıkanmalara yol açarlar. Tıkanan su yolları ciddi su baskınlarına ve sudan kaynaklı hasarlara yol açarlar.
- Asidik kuş gübrelere klimalarda, endüstriyel makineelerde ve yapı malzemelerinde vb. büyük hasar oluşturur.
- Kuşlar elektrikli tabelalar veya diğer elektrikli makinelerin içine yuva kurduklarında, büyük yangın riski oluştururlar. Elektrik tabela firmaları, kendi ekipmanlarından kaynaklı çıkan yangınlar için kuş yuvalarını suçlarlar.

- Bacaların ve havalandırma sistemlerinin içine kurulan yuvalar, çok korkunç sonuçlara yol açabilecek havalandırma kanallarının tıkanmalarına ve hava kanallarından hastalıkların yayılmasına neden olur.
- Kuşların gübreleri ama özellikle **güvercin ve martının**, boyalı yüzeylerin üzerindeki koruyucu katı ve hatta bazen boyayı soldurur.
- Kuş gübresi ve yuvaları dışarıdan bakan birine bu binaya iyi bakım yapılmadığı izlenimi verir. Bir restoranın etrafındaki kuş gübre ve yuvalarını gören biri, bu restoranın mutfağının temizliğiyle ilgili kuşku duyar.
- Güvercinler bir evin, apartmanın, restoranın tavan arasına ve diğer bina açıklıklarına girerler. Çoğu durumda, güvercinler yuva kurar ve vücut artıklarını bırakırlar. Bazen kuşların gübrelerinin miktarı o kadar olur ki tavanlar çöker.

Kuşlar hastalık yayarlar

- Halkın yuva yapıcı kuşlara olan sevgisi, bu kuşlardan kaynaklanabilecek sağlık risklerini hoş görmemize neden olur. Çatısında bir fare kolonisine kesinlikle tahammülü olmayan insanlar, güvercinlerin çatısına yerleşmesine göz yumar.

(İşyerinde güvercinlerin yuva yaptığı yerler)

Hastalıkların yayılması için yer değiştirmesi gerekmektedir. Kuşlar bunu yapabilmek için mükemmel birer makinedir. Çünkü kuşlar çok uzak mesafelerde yolculuklar ederler, 40'ın üzerinde paraziti barındıran limanlara uğurlar ve 60'ın üzerinde bulaşıcı hastalığı içlerinde taşırlar.

Şehirlerde hemen hemen her iş kolunda (buna kimyasal madde üreten fabrikalar ve dökümhaneler de dahil) iş-

yeri üretim, imalat ve depolama sahalarına giren, buralarda yuvalanan, yavrularını büyüten, hastalanan, ishal olan, parazitlenen, böceklenen vb. güvercinlerin işçi sağlığı tehlikeleri yok mu?

Konunun uzmanları'ndan Sn. Yavuz İşçen "**Güvercinlerden İnsanlara Bulaşabilen Hastalıklar**" hakkında şunları belirtmektedir:

Güvercinlerde görülen başlıca 25 çeşit hastalık vardır. Güvercin hastalıklardan bazılarının güvercinlerden insanlara geçebilme özelliği bulunmaktadır. Bu hastalıklar, genel olarak "zoonoz" adı altında toplanmaktadır. Güvercinlerin zoonoz hastalıklarının bilinen çeşitleri şunlardır.

1) Streptococosis : Streptococcus gallolyticus adı verilen bir bakterinin neden olduğu güvercin hastalığıdır. Aynı bakteri ve değişik tipleri insanda da benzer bir hastalığa neden olabilmektedir. Bu hastalık hasta bir güvercinin insana bulaşabilir. Bulaşma şekli hasta kuşa ait dışkıının bir şekilde insan yiyeceğine karışması sonucu olmaktadır.

2) Pasteurelosis : Pasteurella multocida adı verilen bir bakterinin neden olduğu güvercin hastalığıdır. Güvercin kolerası olarak da bilinen bu hastalıktır.

3) Tuberculosis : Mycobacterium avium adı verilen bir bakterinin neden olduğu güvercin hastalığıdır. Güvercin veremi olarak da bilinen bu hastalık yaygın ve bulaşıcıdır. Bu hastalığa neden olan mikrobun 20 kadar çeşidi bulunmakla birlikte kuşlarda görülen bir tipi insanda da hastalığa neden olabilmektedir. Yabani güvercinlerin bu mikrobu taşıma yüzdesi oldukça fazladır. Mikrobun güvercinlerden insana bulaşma şekli hasta kuş dışkılarının insan yiyeceğine bulaşması ve güvercin tozu denilen salmalarımızdaki beyaz tozun solunarak akciğerlere ulaşması yolu ile olmaktadır.

4) Ornithosis : Chlamydia psittaci adı verilen bir bakterinin neden olduğu bir güvercin hastalığıdır. Güvercinlerde bir solunum yolları hastalığı olmakla birlikte etkisini gözlerde fazlasıyla gösterir. Kuşlardan insana da bulaşabilen bir hastalık çeşididir. Mikrobun güvercinlerden insana bulaşma şekli hasta kuş dışkılarının insan yiyeceğine bulaşması ve güvercin tozu denilen salmalarımızdaki beyaz tozun solunarak akciğerlere ulaşması yolu ile olmaktadır.

5) Avian Influenza: Son dönemdeki moda adıyla "**kuş**

(Güvercinlerin tekerlekli bir yangın söndürücünün şeffaf örtüsü üzerine bıraktıkları)

gribi" olarak bilinen bu hastalığa, daha çok kanatlı kümes hayvanlarında görülen **H5N1** adı verilen bir virüsün neden olduğu bilinmektedir. Güvercinler bu mikrobun taşıyıcı unsurları olarak değerlendirilebilirler. Ancak bilim çevrelerinde bu konuda birbiriyle çelişen yaklaşımlar vardır. Genel kanı güvercinlerin bu mikrobun taşınmasında etkin bir rol oynamadıkları ya da mikrobu taşıma yüzdesinin çok az olduğudur. Bugüne kadar dünya üzerinde bu mikrobun güvercinlerden insanlara geçmesi şeklinde görülmüş tek bir örnek yoktur. Bu bakımdan "zoonoz" hastalıkları arasında

(Güvercinlerin girip çıkmaması için işyerinin açık kalabilen pencere ve kapılarına tel kafesi düzenek yapılan bir işyeri)

değerlendirilmeleri, daha çok güvercinlerin mikrobu taşıma olasılığının bulunması nedeniyle yapılmış teorik bir belirlemedir.

Güvercin'lere karşı işyerlerinde ne yapmalı ?

Öncelikle "Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik" hükümleri yerine getirilmelidir. Bu bağlamda;

a) Olabildiğince işçilerin güvercinlerde kaynaklanabilecek tehlikelere maruziyet (sunuk kalma) önlenmeli,

b) (Güvercinlerin işyerine girmemesi için) teknik koruma önlemleri alınmalı (girebilecek, tüneyebilecek ve yuva yapabilecekleri yerleri kapatma, çatı altlarına ağ germe vb.)

c) (Güvercinlerden kaynaklanacak tehlikelerin – dışkı, tüyü, taşıdığı paraziti, virüsü vb. çalışanlara ulaşmaması için) öncelikle toplu koruma önlemleri alınmalı,

d) Maruziyetin (sunuk kalmanın) başka yollarla önlenemediği durumlarda kişisel korunma yöntemleri uygulanmalı,

e) Atıkların, gerektiğinde uygun işlemlerden geçirildikten sonra işçiler tarafından güvenli bir biçimde toplanması, depolanması ve işyerinden uzaklaştırılması, güvenli ve özel kapların kullanılması da dahil uygun yöntemlerle yapılmalı,

g) Kuşlardan kaynaklanan biyolojik etkenlerin işyeri içinde güvenli bir şekilde taşınması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Hijyen ve Kişisel Korunma

- 1) İşçiler, biyolojik etkenlerin bulaşma riski bulunan çalışma alanlarında yiyip içmemeli,
- 2) İşçilere uygun koruyucu giysi veya diğer uygun özel giysi sağlanmalı,
- 3) İşçilere, göz yıkama sıvıları ve/veya cilt antiseptikleri de dahil, uygun ve yeterli temizlik malzemeleri bulunan yıkanma ve tuvalet olanakları sağlanmalı,
- 4) Gerekli koruyucu ekipmanlar; belirlenmiş bir yerde uygun olarak muhafaza edilmeli, her kullanımdan sonra ve mümkünse kullanımdan önce kontrol edilip temizlenmelidir.
- 5) Güvercinin pisletmesi önlenene kadar; pisliğin döküldüğü yere plastik (streç kaplama gibi) örtü serilebilir.

lebilir. Bu örtüler düzenli olarak toplanarak yenileri ile değiştirilebilir.

- 6) Temizlik esnasında, temizliği yapan işçiler (kullanat türü) iş tulumları, çizme, kullanat türü plastik/lastik eldiven ve solunum yolunu (ağız ve burnu) iyice kapatan toz maskesi kullanılmalıdır. Temizlik sırasında olabildiğince tozun kalkmaması için önlem alınmalıdır. Olabilirse ıslatılmalı ve basınçlı su ile yıkanmalıdır.
- 7) Pisliklerin döküldüğü panel arkaları, panel üstleri plastik örtülerle örtülmeli ve bunları yukarıda belirtildiği şekilde düzgünce, toz tutmadan, gerekli kişisel koruyucu donanımları da kullanarak toplanıp, sağlam plastik torbalara konulmalıdır.

[Genel hijyenik önlemlerin yanı sıra, Salmaların temizlenmeden önce hafifçe ıslatılarak toz kalkması önlenmelidir. Bunun yanı sıra, klasik dezenfeksiyon maddeleri kullanılarak düzenli dezenfeksiyon işlemi yapılmalıdır. Enfeksiyonun insana geçmemesi için güvercinlerle temas en aza indirgenmeli ve burun – ağız koruyucu maskeler kullanılmalıdır (Ornithose şüpheli güvercinler solunum yoluyla cyclamit içerikli toz ve tüy parçacıklarına maruz kalmamak için). Yabani güvercinlerle ve diğer kuşlarla temas mümkünse engellenmelidir.]

(Güvercin pisliklerinin temizlenmesinde kullanılan kişisel koruyucu donanımlar)

Sözün sonu;

Güvercin pislikleri !!

- ✓ Akciğer, kalp ve böbrekler için zararlı olabilir. !
- ✓ Tozların birikmesine izin vermeyin.
- ✓ Solunum yolları koruyucularınızı sürekli ve uygun kullanın.
- ✓ Kişisel temizliğinize daima özen gösterin.

Kaynak

Cumhuriyet Bilim Teknik'in 360. sayısının 12 nci sayfası (12 Şubat 1994)

http://www.guvercinbirliigi.com/Arsiv_Makaleleri/Hastaliklar/ornithose.htm

<http://www.milliyet.com.tr/2007/08/25/yasam/yas01.html>

<http://www.ntvmsnbc.com/news/418186.asp?cp1=1>

<http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=317452>

<http://www.guvercinler.info/icerik/176/Guvercinlerden-Insanlara-Bulasabilen-Hastaliklar.html>

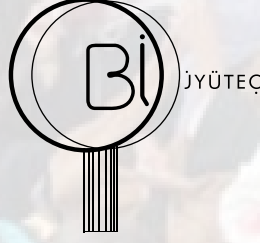
<http://www.abolishpestcontrol.com/pigeons.html>

YOKSULLUK

Bireysel anlamda yoksulluğun, insanlık tarihi kadar eski olduğunu söylemek sanırım pek yanlış olmayacaktır. Ancak toplumsal bir sorun haline gelmesi, kapitalizmle birlikte olmuştur. Özgürlüğü bireysel olan kapitalizmin yoksulluğu kitlesel olmuştur.

Yoksulluk kavramı sürekli üzerinde oynanır hale gelmiştir. Bunun nedeni kapitalizmin yeniden ve yine yeniden var edilmesi çabalarıdır. Günümüzde de yoksulluk kavramı, Dünya Bankası'nın (WB) yoksulluğu, kavram üzerinden azaltma çabaları ile karşı karşıya kalmıştır. Bu kavram, liberal çevrelerde hemen kabul gördüğü gibi, eleştirilerle karşılaşmıştır. Yoksullukla ilgili ciltlerce kitap yazılabilir; ancak burada az da olsa bir katkı niteliği taşıyan bir kaygıdan hareketle, iki farklı yazı kaleme alındı. Şevket Ökten ve Hüseyin Çeken, WB'nin ortaya attığı daraltılmış "mutlak yoksul-

luk" kavramı çerçevesinde dünya ve Türkiye özelinde yoksulluğun görünümünü ortaya koymaktadır. WB, bu tanımla yoksulluk oranını azaltmaya çalışsa da, verilerin ürkütücü boyutu ile şiddet ortamı oluşturulmak istenmektedir. WB, kapitalizmin yarattığı sınıf temelli sorunu, 'sosyal dışlanma' gibi yeni kavramlarla bireysel kimlik sorununa indirgeme ve evrensel ölçütlere uygun nesnel yardımlar yerine 'muhtaçlar'a yönelik sadaka yardımı anlayışını yerleştirme çabası içerisindedir.

WB'nin yaptığı tanımın, olguyu tanımlamadaki yetersizliği, sosyal bilimciler tarafından oldukça eleştirilmiştir. WB'nin tanımını eleştirel yünden ele alan ve Taner Akpınar'la birlikte yazmış olduğumuz "Yoksulluk Kavramının Yosullaştırılması" başlıklı yazı, WB'nin kavramı daraltmasına yönelik yapılan eleştirilere bir katkı amacındadır.

Büyüteç Editörü : **Emirali KARADOĞAN**

Yoksulluk Kavramı, Dünya'da ve Türkiye'deki Görünümü

Şevket ÖKTEN* - Hüseyin ÇEKEN**

Giriş

Global ölçekte dönüşümlerin yaşandığı, uluslararası ve bölgelerarası dengesizliklerin daha da arttığı, dengesiz ve kontrolsüz bir rekabetin yaşandığı küreselleşme çağında yoksulluk giderek daha yoğun bir şekilde hissedilen bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal bilimlerde diğer birçok kavram için söz konusu tanımlama sorunu yoksulluk kavramı için de büyük oranda geçerlidir. Bu anlamda tanımlama güçlüğüne dikkat çekilen yoksulluk ile ilgili birçok tanımlama yapılmıştır (Şenses 2001: 62). Birbirinden farklı tanımlamalara rağmen, dünyanın gündeminde önemli bir yer oluşturan yoksulluk ile ilgili hem kuramsal hem de uygulamada iki ana yaklaşımın ön plana çıktığı görülmektedir: Mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluk.

Beslenme, barınma ve giyinme gibi insan yaşamı için gerekli temel gereksinimleri karşılayabilecek yeterli bir gelire sahip bulunmama durumunu ifade eden mutlak yoksulluk (Altan, 2004:146), bir insanın yaşamını minimum düzeyde sürdürebilmesine, yani biyolojik olarak kendisini yeniden üretebilmesi için gerekli kalori ve diğer besin bileşenlerini sağlayacak beslenmeyi gerçekleştirmesine dayalı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama; bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2400k/cal hesaplamasına dayanılarak geliştirilmiş ve bu noktadan hareketle günlük gelir 2400 k/cal besini almaya yetmeyen insanlar Dünya Bankası'na "mutlak yoksul" olarak tanımlanmıştır. Yoksulluğun evrenselliği ve satın alma paritelerinin farklılıkları da düşünülerek, ortalama bir hesaplama yöntemi ile mutlak yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1 dolar kabul edilirken, La-

tin Amerika ve Karaibler için bu sınır 2 dolar, Türkiye'nin de içinde bulunduğu Doğu Avrupa ülkelerini de kapsayan grup için 4 dolar, gelişmiş sanayi ülkeleri için 14.40 dolar olarak belirlenmiştir (DPT, 2001: 104).

İkinci yaklaşım göreceli yoksulluktur. Bu yaklaşım, kişinin bir toplumsal varlık olmasından hareket etmekte ve minimum kalori ihtiyacı dışında, toplumsal olarak kendisini yeniden üretebilmesi için barınma, eğitim, sağlık ve benzeri kültürel ve toplumsal taleplerinin minimum düzeyde karşılanmaması ile ortaya çıkmaktadır. Refah ölçüsü olarak tüketim düzeyi veya gelir düzeyi seçilebilir. Fakat yoksullukla ilgili gelişmiş ülkelerdeki çoğu araştırmada yoksulluğun belirlenmesinde tüketim yerine toplam gelir alınır. Toplam geliri belli bir miktarın (yoksulluk çizgisi) altında olan birey veya hane halkı yoksul olarak tanımlanır. Göreceli yoksulluk çizgisinin belirlenmesi aşamasında, ortalama gelir düzeyinin (ortanca veya aritmetik ortalama) belli bir yüzdesi olarak; standart %50'si alınmaktadır. Yoksulluk araştırmalarında, genellikle aritmetik ortalama yerine ortanca (gelirler en küçükten en büyüğe sıraya dizildiğinde tam ortadaki gelirin değeri) tercih edilir (Özkök, 2006: 86).

Dünyada yoksulluk

Yoksulluk, gelişmiş-az gelişmiş ayırımını gözetmeksizin -kuşkusuz az gelişmiş ülkelerde daha yoğun ve daha kronik bir şekilde- evrensel bir sorun olarak tehdit edici boyutlara varmıştır. Özellikle 1990'lar sonrasında ve yoksul ülkelerin aleyhine olacak bir şekilde, zengin ve yoksul ülkeler arasındaki uçurumun giderek büyüdüğü görülmektedir. Dünya ölçeğinde yoksulluğun arttığı, gelir dağılımının bozulduğu, bölgesel eşitsizliklerin daha da derinleştiği çok rahat bir şekilde gözlemlenmektedir.

Dünya Bankasının 2000-2001 Dünya Gelişme Raporuna göre 2.8 milyar insan, günde 2\$, 1.2 milyar insan

* Yrd. Doç. Dr. Harran Üniversitesi Fen Ed Fakültesi Sosyoloji Bölümü

** Yrd. Doç. Dr. Muğla Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

ise günde 1 \$'dan az bir gelirle yaşamaktadır. 1987'den 1998'e, serbest piyasa ekonomilerine geçiş süreci içinde bulunan Avrupa ve Orta Asya ülkelerinde günde 1 \$'dan az gelire yaşayan insanların sayısı 20 kat artmıştır. Güney Asya'da 1987'de 474 milyon olan yoksul sayısının 1998'de 522 milyona yükseldiği belirtilmektedir. Dünyada yoksulluğun yoğun biçimde yaşandığı bir başka bölge Sahra altı Afrika'da da durum farklı değildir. 1987'de 217 milyon olan yoksul sayısı, 1998'de 290 milyona yükselmiştir (World Bank, 2000).

2004 yılında dünya GSMH'sı 41,3 trilyon dolar, dünya nüfusu ise yaklaşık 6.4 milyardır. Dünya GSMH'sının yaklaşık 25,5 trilyon doları (%61,7); ABD (%28,3), Japonya (%11), Almanya (%6,5), İngiltere (%5), Fransa (%4,7), İtalya (%4) ve Kanada (%2,2) olmak üzere yedi gelişmiş ülke tarafından üretilmektedir. Bu yedi ülkenin toplam nüfusu yaklaşık 714 milyon olup dünya nüfusunun yaklaşık %11,2'sini oluşturmaktadırlar. Böylece dünya GSMH'sinin 2/3'ü gelişmiş ekonomilerdeki 714 milyon insana bölüşürülürken kalan 1/3'ü ise dünya nüfusunun yaklaşık 5,7 milyarlık kısmını oluşturan diğer gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere bölüşürülmüştür (Korkmaz, 2007: 99).

OECD ülkelerindeki her 10 kişiden 9'u küresel gelir paylaşımında en yüksek %20'de yer alırken, Sahraaltı Afrika'da her iki insandan biri en fakir %20 nüfus içindedir. 2005 yılı itibarıyla, dünya genelinde ortalama kişi başına gelir 6800 dolar iken, dünyanın %80'ni bu seviyenin altındadır. Gelişmekte olan ülkeler için bu ortalama 1900 dolar düzeyindedir. Gelişmiş ülkeler ortalaması 34 bin dolar ile gelişmekte olan ülkelerin yaklaşık 18 katıdır (UNDP, Human Development Report 2006: 268).

Başka bir açıdan bakıldığında dünyanın en zengin 500 insanının elde ettiği 100 milyar dolarlık gelir, 416 milyon en fakir insanın gelirine eşittir. Bu paylaşım, hem yoksulluğun artmasına yol açmakta hem de gelişmekte olan ülkelerin yoksullukla mücadelede etkin önlemler almalarını olumsuz yönde etkilemektedir (Korkmaz, 2007: 99)

Görüldüğü gibi küreselleşen dünyada, küreselleşen yoksulluluk da dünya tarihinde bir benzeri bulunmayan bir boyut almıştır. Bu yoksulluk insan kaynaklarının ve maddi kaynakların kit olmasının sonucu değil, asıl olarak işsizlik ve emek maliyetlerinin dünya ölçeğinde minimize edilmesinde dengenin küresel aşırı arz siteminin ürünü olmasından kaynaklanmaktadır (Chossodovsky, 1997: 299). Neo-liberal politikaların yaygın uygulama alanı bulduğu yüzyılımızın son çeyreğinde gerçekten de, dünyanın en zengin ve en fakir ülkeleri arasındaki gelir uçurumunun giderek açıldığı, konu ile ilgili rakamlara bakıldığında açıkça gözlenebilen bir durumdur. Dünya nüfusunun en zengin %20'sine tekabül eden ülkelerin, küresel GSMH içindeki payları 1970-1989 arası dönemde %73,9'dan %82,7'ye yükselmiştir. Dünya nüfusunun en yoksul %20'sine sahip olan ülkelerin küresel GSMH içindeki payı ise, %2,3'den %1,4'e gerilemiştir (Prendergast, Stewart, 1995:56). Başka bir dünya gelir dağılımı tablosunda ise; dünya nüfusunun %85,2'sini teşkil eden yoksul ülkelerin dünya gelirinden aldığı pay yalnızca %21,5'tir. En zengin %14,8 nüfus payına sahip ülkelerin dünya gelirinden aldığı pay ise %78,5 tir (Chossodovsky, 1999: 20).

Dünyada yoksulluğun Güney Asya ve Güney Sahra ülkelerinde yoğunlaştığı açıkça görülmektedir. Güney Sahra ülkeleri yoksulluk oranı açısından Güney Asya bölgesini de aşmakta ve yaklaşık her iki kişiden birinin yoksul sayıldığı

TABLO-1: Bölgelere göre toplam nüfus ve günlük 1,25 \$ yoksulluk sınırında yaşayanların dağılımı (2005 yılı satınalma gücü paritesine göre)

2005 yılı		
	Toplam nüfus	Yoksulların sayısı
Doğu Asya ve Pasifik	1884.42	316.21
Avrupa ve Orta Asya	473.60	17.29
Latin Amerika ve Karayibler	550.43	46.07
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	305.23	10.99
Güney Asya	1476.40	595.58
Sahra Altı Afrika	762.88	390.59
Toplam	5452.96	1376.73
2002 yılı		
	Toplam nüfus	Yoksulların sayısı
Doğu Asya ve Pasifik	1836.99	506.83
Avrupa ve Orta Asya	473.44	21.73
Latin Amerika ve Karayibler	529.39	58.44
Orta Doğu e Kuzey Afrika	289.32	10.30
Güney Asya	1406.07	615.86
Sahra Altı Afrika	708.27	389.97
Toplam	5243.48	1603.13
1999 yılı		
	Toplam nüfus	Yoksulların sayısı
Doğu Asya ve Pasifik	1788.39	635.06
Avrupa ve Orta Asya	473.22	24.28
Latin Amerika ve Karayibler	507.73	54.78
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	273.53	11.54
Güney Asya	1334.51	588.92
Sahra Altı Afrika	655.57	381.61
Toplam	5032.95	1696.19

Kaynak:<http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/povDuplic.html>

bir görünüm sergilemektedir. Öte yandan yoksulların 1998 yılında yaklaşık %30'unun yaşadığı Doğu Asya ve Pasifik ile Latin Amerika ülkelerinde yoksulluk oranının yaklaşık %15 dolayında olduğu görülmektedir (Şenses, 2001: 115).

Ülkeler bütünüyle dikkate alındığında ve gelişmişlik düzeyleri karşılaştırıldığında yüksek, orta ve düşük gelirli ülkeler olarak sınıflandırılmaktadır. Bugün Paris'li bir orta sınıf aile, Güneybatı Asya'nın kırsal kesiminde yaşayan bir aileye oranla yüz kat daha fazla kazanıyor, Filipinli bir çiftçi, New York'lu bir avukatın bir ayda kazandığına ancak iki yılda erişebiliyor ve Amerikalı'lar, her yıl lokanta ve süper marketlerde 30 milyar dolar harcıyorlarsa; ki bu da, Bangladeş'in Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)'sına eşitse, bu durum ortada oldukça büyük bir sorunun olduğuna işaret eder. Bu sorunla baş edebilmek için yoksulluğun boyutu-

nu belirlemek ve yoksulluğu ortadan kaldıracak politikaları ortaya koymak gerekmektedir. Bu politikaları uluslararası boyutta belirlemek ancak ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin karşılaştırılması ile yapılmaktadır. Yoksul olan ülkelerin kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH), beklenen ömür, bebek ölüm hızları, nüfus artış hızları gibi sosyo-ekonomik göstergeleri, o ülkelerin gelişmişlik düzeylerini diğer ülkelere karşılaştırmada en belirgin ölçütlerdir (DPT, 2001:109).

UNDP 1999 yılı Dünya İnsani Gelişme Raporu ile sanyilemiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş sınıflarına sahip ülkelerin insana yaptıkları yatırım harcamalarını değerlendirerek "insani gelişme endeksi" oluşturulmuştur. Beklenen ömür, eğitim alma durumu ve kişi başına düşen satın alma gücü paritesi ile düzeltilmiş gerçek GSYİH gibi üç temel göstergeden yola çıkılarak oluşturulan endeks, uluslararası karşılaştırmalar açısından önemli bir veri tabanı oluşturmaktadır. Buna göre, 174 ülkeden 45'i yüksek, 94'ü orta, 35'i ise düşük düzeyde insani gelişmeye sahiptir. Yine bu 174 ülke, kişi başına gerçek GSYİH yönünden incelendiğinde, en düşük kişi başına gelire sahip ülke olan Sierra Leone'de kişi başına 410 \$ düşerken, en yüksek gelirli Lüksemburg'da bu rakam 30.863 \$'dır. Yatırılan gelir ve bu gelirin kişi başına düşen payı açısından eşitsizliğin boyutu oldukça yüksektir. Lüksemburg'da kişi başına GSYİH, Sierra Leone'ya oranla 75 kat daha fazladır (UNDP Human Development Report 1998). Bu durumu uluslararası kuruluşlar da kaygıyla izlemekte ve çözüm arayışlarına girmektedir. Birleşmiş Milletler 1996 yılını Yoksullukla Savaşım Yılı, 1997-2006 dönemini de Yoksullukla Savaşım On Yılı ilan etmiştir.

Dünya nüfusunun % 10'u, toplam mal ve hizmetlerin % 70'ini üreterek dünya gelirinin %70'ini elde etmektedir ki, bu yaklaşık kişi başına yıllık ortalama 30.000 ABD Dolarına denk gelmektedir. Bugün dünyanın GSMH' sinin 51 trilyon dolar civarında olduğu hesaplanmaktadır. Bunun 10,9 trilyon doları ABD'nin (%22), 3,6 trilyon dolarının, Japonya'nın (%7), 2,3 trilyon doları ise Almanya'nın (%5)'dir. Dünyanın toplam hâsılasının 1/3'ünden fazla bir kısmı bu üç devlet tarafından üretilmektedir. Bu üç devletin toplam nüfusu (ABD 293, Japonya 127 ve Almanya ise 83 milyon) 500 milyon civarındadır. Dünya nüfusunun ise 6 milyarın üzerinde olduğu bilinmektedir. Dünya nüfusunun 2,8 milyarı -yaklaşık yarısı- günlük 2 dolarlık yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Bu nüfusun 1,2 milyarı ise (yaklaşık beşte biri), günlük 1 dolarlık sınırın altında yaşamlarını idame ettirmek zorundadır. Bu durumda olanlar gelişmekte olan ülkelerin toplam nüfusunun yaklaşık %23'ünü oluşturmaktadır (<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook>).

Zengin ülkelerle fakir ülkeler arasındaki büyüyen uçurum, Üçüncü Dünya'da gittikçe artan sayıda insanı korkunç bir yoksulluğa itiyor ve günde bir dolardan az bir parayla geçinmek zorunda bırakıyor. Yirminci yüzyılın son on yılında defalarca tekrarlanan yoksulluğu azaltma vaatlerine karşın, yoksulluk içinde yaşayan insanların gerçek sayısı neredeyse 100 milyon arttı. Küreselleşme yoksulluğu azaltmayı beceremediği gibi, istikrarı sağlamayı da başaramadı. Asya ve Latin Amerika'daki krizler, gelişmekte olan ülkelerin hepsinde ekonomi ve istikrarı tehdit ediyor. Dünyanın dört bir yanına yayılacak mali kriz salgını korkuları (Stiglitz 2002: 28), 2008 yılı son baharında gerçekleşmiş, ve dünya büyük bir mali krizle karşı karşıya kalmıştır. Sonuç olarak, dünyadaki yoksul sayısı bir anda, hızlı bir artış göstermiştir. Dünya Bankası ve Uluslar arası Para Fonu

(IMF) tarafından ortak hazırlanan "Küresel İzleme Raporu 2009"da finansal kriz ve etkileri dolayısıyla bu yıl dünyada kronik aç insan sayısının 1 milyarı geçeceği ifade edilmiştir.

Türkiye'de Yoksulluk

Türkiye ekonomisi, yüksek dış kaynak ihtiyacı altında gelişen bir ekonomi olması sebebiyle kırılgan bir ekonomik yapı arz etmektedir. Bu kırılganlık kendisini sık sık ekonomik krizlerle göstermektedir. Türkiye ekonomisinde krizler temelde döviz sıkıntısı biçiminde ortaya çıkmaktadır. Cari işlemler açığının ve kamu kesimi açığının finansmanı sıkıntısı Türkiye ekonomisi üzerinde her zaman risk unsuru olarak kendisini göstermektedir.

İnsani Kalkınma (İnsani Gelişme) kavramı ve ölçütleri açısından UNDP tarafından hazırlanan İnsani Gelişme Raporu'na göre 1990-2005 döneminde Türkiye'de; Günde 1 dolara geçinen nüfusun oranı %3,4, günde 2 dolara geçinen nüfusun oranı %18,7, 2006 yılında Türkiye'de fertlerin yaklaşık % 0,74'ü yani 539 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, % 17,81'i yani 12.930 kişi ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. 2006 yılında, 4 kişilik hanenin aylık açlık sınırı 205 TL, aylık yoksulluk sınırı ise 549 TL'dir. 2004 yılında açlık sınırının altında yaşayan fert oranı %1,29 (UNDP İnsani Gelişme Raporu 2006).

Tablo 2 de karşılaştırmalı olarak verilen Yoksulluk Çalışmaları sonuçlarına göre, gıda yoksulluğu açısından ülkemizde ciddi bir sorunun olmadığı görülmektedir. Gıda yoksulluğu, yani açlık çekenlerin oranı 2002'den beri düzenli olarak düşüş kaydediyor. 2002'de toplam nüfusun % 1,35'i seviyesinde olan açlık sınırındakilerin oranı 2003 ve 2004 yıllarında % 1,29, 2005'te % 0,87 düzeyinde gerçekleşti. Yoksulluk sınırının altındakilerin oranında 2003'ten bu yana sağlanan olumlu gelişme ise 2007 yılında bozulmuş oldu. 2002'de nüfusun % 26,96'sı seviyesindeki yoksulluk sınırında yaşayanların oranı 2003'te % 28,12'ye yükseldikten sonra, 2004'te % 25,60'a, 2005'te % 20,50'ye, 2006'da da % 17,81'e geriledi.

Yoksulluk Çalışmaları sonuçlarına göre, gıda yoksulluğu açısından ülkemizde ciddi bir sorunun olmadığı görülmektedir. Gıda yoksulluğu, yani açlık çekenlerin oranı 2002'den beri düzenli olarak düşüş kaydediyor. 2002'de toplam nüfusun % 1,35'i seviyesinde olan açlık sınırındakilerin oranı 2003 ve 2004 yıllarında % 1,29, 2005'te % 0,87 düzeyinde gerçekleşti. Yoksulluk sınırının altındakilerin oranında 2003'ten bu yana sağlanan olumlu gelişme ise 2007 yılında bozulmuş oldu. 2002'de nüfusun % 26,96'sı seviyesindeki yoksulluk sınırında yaşayanların oranı 2003'te % 28,12'ye yükseldikten sonra, 2004'te % 25,60'a, 2005'te % 20,50'ye, 2006'da da % 17,81'e geriledi.

TÜİK'in hesaplamalarına göre, 2006 yılında olduğu gibi 2007 yılında da satın alma gücü paritesi itibarıyla Türkiye'de kişi başı günlük 1 doların altında olan kişi sayısı sıfır oldu. Kişi başı günlük 2,15 doların altındaki kişilerin oranı Türkiye genelinde % 1,41'den % 0,63'e, kişi başı günlük 4,3 doların altındakilerin oranı da % 13,33'ten % 9,53'e geriledi. Harcama esaslı görelî yoksulluk oranı ise % 14,50'den % 14,43'e indi. Yoksulluk çalışması, 2007 yılında yaşanan ekonomik büyümedeki yavaşlamanın, kentlerde hemen etkisini gösterdiğini de ortaya koydu. Kentlerde açlık sınırının altındakilerin oranı 2006'daki % 0,05 seviyesinden % 0,09 seviyesine yükseldi. Bu da kentlerde açlık sınırının

Tablo 2: Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre fert yoksulluk oranları, 2002–2007

Yöntemler	Fert Yoksulluk Oranı (%)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
TÜRKİYE						
Gıda Yoksulluğu (Açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,54
Yoksulluk (Gıda + Gıda Dışı)	29,96	28,12	25,60	20,50	17,81	18,56
Kişi Başı Günlük 1 \$'ın Altı ⁽¹⁾	0,20	0,01	0,02	0,01	0,00	0,00
Kişi Başı Günlük 2.15 \$'ın Altı ⁽¹⁾	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,63
Kişi Başı Günlük 4.3 \$'ın Altı ⁽¹⁾	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	9,53
Harcama Esaslı Göreli Yoksulluk ⁽²⁾	14,74	15,51	14,18	16,16	14,50	14,43
KENT						
Gıda Yoksulluğu (Açlık)	0,92	0,74	0,62	0,64	0,04	0,09
Yoksulluk (Gıda + Gıda Dışı)	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,61
Kişi Başı Günlük 1 \$'ın Altı ⁽¹⁾	0,03	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00
Kişi Başı Günlük 2.15 \$'ın Altı ⁽¹⁾	2,37	1,54	1,2,3	0,09	0,24	0,10
Kişi Başı Günlük 4.3 \$'ın Altı ⁽¹⁾	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,89
Harcama Esaslı Göreli Yoksulluk ⁽²⁾	11,33	11,26	8,34	9,89	6,97	8,20
KIR						
Gıda Yoksulluğu (Açlık)	2,01	2,15	2,3,6	1,24	1,91	1,32
Yoksulluk (Gıda + Gıda Dışı)	34,48	37,13	39,97	21,95	31,98	32,18
Kişi Başı Günlük 1 \$'ın Altı ⁽¹⁾	0,46	0,01	0,02	0,04	0,00	0,00
Kişi Başı Günlük 2.15 \$'ın Altı ⁽¹⁾	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36	1,53
Kişi Başı Günlük 4.3 \$'ın Altı ⁽¹⁾	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,45
Harcama Esaslı Göreli Yoksulluk ⁽²⁾	119,86	22,08	23,48	26,35	27,06	25,89

Kaynak: TÜİK, 2005 Hane halkı 2007 Bütçe Anketi (HBA).

(1) Satın alma gücü paritesine göre 1 \$'ın karşılığı olarak 2002 yılı için 618.281 TL; 2003 yılı için 732.480 TL; 2004 yılı için 780.121 TL, 2005 yılı için 0,830400 YTL, 2006 yılı için 0,921 YTL ve 2007 yılı için ise 0,926 YTL kullanılmıştır.

(2) Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin %50'si esas alınmıştır.

altındaki kişi sayısının yaklaşık 28 bin kişi arttığı anlamına geliyor. Buna karşılık, kırsal kesimde açlık sınırın altındaki-lerin oranı % 1,91'den %1,32'ye geriledi.

TÜİK'in verileri, hane halkı sayısı 3–4 kişiden fazla olan ailelerde yoksulluğun, fert sayısına bağlı olarak yükseldiğini gösteriyor. Buna göre, hane halkı sayısı 1-2 kişi olan ailelerde yoksulluk oranı % 10,33, 3-4 kişi olanlarda % 9,28, 5-6 kişi olanlarda % 21,16, 7 ve daha fazla olan ailelerde yoksulluk oranı ise % 42,07 olarak hesaplandı. Hane halkı sayısı 1–2 kişi olanların daha çok yeni evliler veya boşanmışlar grubunda yer alması nedeniyle, yoksulluk oranının 3–4 kişilik ailelere göre yüksek olması normal kabul ediliyor. Aile yapısına göre gerçekleştirilen ölçümler, Türkiye'de yoksulluk oranının çocuksuz çekirdek ailede en düşük, ataerkil veya geniş ailede ise en yüksek olduğunu ortaya koydu. Yoksulluk oranı çocuksuz çekirdek ailede % 8,8, çocuklu çekirdek ailede % 17,07, tek yetişkinli aile ve diğerlerinde % 19,1, ataerkil veya geniş ailede ise % 24,27 olarak hesaplandı. 2007 Yılı Eğitim durumuna göre yapılan yoksulluk ölçümleri, eğitim seviyesi yükseldikçe yoksulluk oranının da azaldığını gösterdi. Okur-yazar olmayanlarda yoksulluk oranı % 34,76 seviyesinde yer alırken, ilköğretim mezunlarında % 14,9, ortaokul ve orta dengi meslek eğitimlilerde % 5,98, lise ve lise dengi meslek eğitimlilerde % 6,16, yüksek okul, fakülte ve üstü eğitim alanlarda yoksulluk oranı ise % 0,9 olarak hesaplandı. İlköğretime başlamamış olan 6 yaşından küçük çocukların yoksulluk riski ise % 25,44'tür. 2007 yılında ücretli-maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı % 6,15 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu

oran % 27,05, işverenlerde % 3,3 kendi hesabına çalışanlarda % 23,04 ve ücretsiz aile işçisi olanlarda ise % 27,61 oldu. Ücretsiz aile işçilerinin büyük kısmı kadınlardan oluşuyor. En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe çalışanlarda yoksulluk oranı 2006 yılında % 33,86 iken, 2007 yılında % 30,22 olarak tahmin edildi. Sanayide çalışanlarda 2007 yılında yoksulluk oranı % 10,13 olarak hesaplanırken, bu oran hizmet sektöründe çalışanlarda % 7,83 oldu (TÜİK 2008).

SONUÇ

Sonuç olarak, dünya pazar ekonomisi düzleminde, küreselleşme olarak ifade edilen bir süreç yaşanmaya başlamış ve bu süreç giderek artan oranlı bir şekilde gelişmektedir. Küreselleşmenin az gelişmiş veya gelişmekte olan birçok ülkenin ve özellikle bu ülkelerde yaşayan dar gelirli/yoksul kesimlerin aleyhine çalıştığı, çevresel sorunların küresel boyutlarda olduğu küresel ekonomide istikrarı sağlayamadığı, söz konusu sürecin kötü şekilde idare edilmesi ile yoksulluğun arttığı açıkça görülmektedir.

Günümüzde küreselleşmenin paradoksal bir sonucu olarak dünya genelinde gelir dağılımının bozulması sonucunda fakirin daha çok fakirleştiği ve zengininin ise daha çok zenginleştiği görülmektedir. Temmuz 2000'de Okinawa'da yapılan G–8 zirvesinde açıklanan Küresel Yoksulluk Raporu'nda, 1,2 milyar insanın günde 1 doların altında, 3 milyar insanın ise 2 doların altında gelirle yaşadığı; en zengin 20 ülkenin ortalama gelirinin ise en fakir 20 ülkenin toplam gelirinin 30 katından daha fazla olduğu, 110 mil-

yon ilkokul çağındaki çocuğun yoksulluk nedeni ile okula gidemediği belirtilmişti. Ayrıca dünya genelinde 1.2 milyar insan açlık sınırının altında 2-3,5 milyar insan ise kötü beslenme şartları altında yaşamaktadır (www.radikal.com.tr. 06/09/2007). Öte yandan ünlü tefecilik kurumu Merrill Lynch'in 2008 raporuna göre, dünyanın en zenginlerinin sayısı 2007 sonunda 10 milyonu aşmış. Bu zenginlerin toplam serveti de 1986'da 7.200 milyar dolarken sırasıyla 1997'de 17.400 milyar dolara ve 2007'de ise 40.700 milyar dolara yükselmiştir. Burada sadece zenginlerin sayısı artmamakta, aynı zamanda zenginlikleri de artmaktadır. Buna bağlı olarak dünyada en zengin 255 kişinin toplam mal varlığı 2,7 milyar yoksul insanın toplam gelirine eşit (www.radikal.com.tr/06.09.2007).

Sonuçta bütün bu gelişmeler vahşi kapitalizme bağlı olarak küresel yoksulluğu körüklemektedir. Gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler benzer olmadığı gibi homojen bir birim de değildirler. Dolayısı ile bu sürecin ülkeleri farklı biçimlerde ve düzeylerde etkileyeceği gibi; her ülkede değişik bölgeleri, sektörleri de farklı biçimde etkilemektedir. Özellikle gelişmiş ülkeler bencil ve sömürücü bir şekilde davranmaya devam ettiği ve yoksul-

lukla mücadelede tedbirler alınmadığı takdirde, küresel yoksulluk, göçlere, hastalığa ve teröre de yol açabilecektir.

Kaynakça

- ALTAN Ö. Zühtü. (2004), **Sosyal Politika Dersleri**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1592, Eskişehir
- CHOSSODOVSKY, Michel (1999) **Yoksulluğun Küreselleşmesi** (Çev: Neşenur Domaniç), Çiviyazıları. İstanbul.
- DPT (2001) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu, DPT Yayınları., Ankara,
- KORKMAZ, Turhan; Bayramoğlu, M. Fatih (2007), "World and Country Profiles," Yoksullukla Mücadele Mikrofinans Modeline Mikrofinans Kuruluşlarının Finansal İşlevleri, **Mufad Dergisi**, Sayı 34, s.98-112
- ÖZKÖK, Ferah. (2006). "Yoksulluğun Azaltılmasında Turizmin Yeri", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt no: 5, Sayı: 15, s: 85-98
- PRENDERGAST, R., F.STEWART (1995), **Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma** (Çev: İ. Keser), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,
- STİGLİTZ, Joseph E. (2002), **Küreselleşme: Büyük Hayal Kırıklığı**, (Çev: A. Taşçıoğlu & D.Vural), Plan b Yayınları, İstanbul,
- SENSES, Fikret. (2001). **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**. İletişim Yayınları: İstanbul.
- TÜİK (2008), Hane halkı İlgüçü Araştırması, Mayıs Dönemi Sonuçları, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara
- UNDP, Human Development Report 2006http://hdr.undp.org/hdr2006/report.cfm
- WORLD BANK. (2000). World Bank Development Report 2000/2001: Attacking Poverty,

Yoksulluk Kavramının Yoksullaş(tırıl)ması

Emirali KARADOĞAN* - Taner AKPINAR**

Halk ozanı Karacaoğlan, yoksulluğu, insanın başına gelen üç büyük dersten biri olarak görmektedir. "Üç derdim var birbirinden seçilmez / bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm." Başka bir ozan, Neşet Ertaş ise, toplumdaki birtakım önyargıların kaynağı olarak görür yoksulluğu. "Zengin isen ya bey derler ya paşa / fukara isen ya abdal derler ya cingan haşa."

Yoksulluk insanların temel geçim araçlarına erişememesini ifade etmektedir. Türkçe sözlükte yoksul, "geçinmekte çok sıkıntı çeken kimse (kimse, toplum, ülke), yoksuz, fakir fukara; zengin, varsıl karşıtı" olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk ise, "yoksul olma durumu, yoksuzluk, sefillik, sefalet, fakirlik" olarak tanımlanmaktadır.

Kavram, en temelde, maddi geçim araçlarından yoksunluğu ifade ediyor gözükse de, asıl vurgusu bölüşüm sorunu üzerinedir. Zenginlik diye bir kavramın olması ve zenginlik kavramının yoksulluğun karşıtı olarak kullanılması da bunu göstermektedir. Yoksulluğa, yani insanların temel geçim araçlarına erişememesine yol açan; adil ve eşit olmayan bölüşüm ilişkileridir. Boratav, bu anlamda, yoksulluğun hem kavram hem de bir politika sorunsalı olarak kapitalizmle yaşıt ve onun özüne ilişkin bir sorun olduğunu belirtmektedir. Kapitalizmin özüne ilişkin bir sorun olarak algılanması da, kavramın bu algılamayı değiştirecek şekilde içinin yeniden doldurulmasının nedenini oluşturmaktadır (Boratav, 2005). Burada söylemek istenen yoksulluğun ortaya çıkışının değil, sınıfsal bir karakter kazanmasının kapitalizme ilişkin bir sorun olduğudur. Kapitalizm öncesi, kimlikle eşdeğer biçimde, kişi ya da gruplara (yoksul, yoksullar) özgü bir sorun olarak görülen yoksulluk

sorunu, kapitalizmle birlikte sınıfsal karaktere bürünen bir olgu (yoksulluk) olarak ortaya çıkmıştır.

Adına küreselleşme denilen, kapitalizmin yeni liberal ideoloji ekseninde yeniden yapılanma sürecinde, yoksulluk kavramının içi boşaltılarak -sosyal bilimlerde olgudan hareketle üretilmiş birçok kavramın olduğu gibi- yeniden doldurulmuştur. Bunun nedeni, anılan dönemde hayata geçirilen ekonomi politikalarının yoksulluğu hızla artırması, başka bir ifadeyle, eşit ve adil olmayan bölüşüm sorununu derinleştirmesidir. Kavramın içi yeniden doldurulması, yoksulluğun kaynağının yeni liberal politikalar olduğu gerçeğinin üzeri örtülmeye çalışılmaktadır.

Kavramın içinin yeniden doldurulması görevi WB (*World Bank - Dünya Bankası*) tarafından üstlenilmiştir (Boratav, 2004: 8; Şenses, 2004: 14). WB yoksullukla mücadele konusunda yoğun bir gündem oluşturmuştur. Ancak, bu gündemin öncelikli amacı yoksulluğu ortadan kaldırmak değil, yoksulluk sorununun algılanış biçimini değiştirmek, daha doğrusu nereden kaynaklandığını perdelemektir. Boratav,

* Araştırmacı, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı.

** Dr., Ankara Üniv. Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Vakfı Gönüllüsü

bu noktada öncelikle yapılanın, yoksulluk analizinin emek-sermaye karşıtlığının incelenmesini olanaklı kılan sınıflararası gelir dağılımı analizinden, kişisel gelir dağılımı analizine kaydırmak olduğunu söylemektedir (Boratav, 2004: 7). Bu kayış yoksulluğun kaynağını gizlemektedir. "Kişisel gelir dağılımı temel ve talî bölüşüm ilişkilerinin ayrıştırılıp çözümlenmesine imkân vermeyen istatistikî bir yan üründür; o kadar..." (Boratav, 2004: 7).

Kişisel düzeyde bir sorun olarak resmedilen yoksulluk, minimum yaşama standartlarını elde etme yetersizliği olarak tanımlanmaktadır (World Bank, 1990: 26). Görüldüğü gibi, tanımdaki vurgu yoksulluk sorununun kişisel yetersizlikten kaynaklandığı üzerinedir. Yoksulluk, yaklaşık olarak, günlük 1 dolar geçim sınırı ile ölçülmektedir. Bu 1 dolarlık sınır, yaşamın devamı için günlük tüketilmesi gerekli minimum kalori miktarının bedeli olarak belirlenmektedir (World Bank, 1990: 27). 1 dolarlık sınır çok ince çekilmiş bir sınırdır. Çünkü bu sınır 2 dolara çekildiğinde yoksulluk oranlarında çok büyük oynamalar olmaktadır. WB kaynaklı bir rapor hem bu durumu örnekletmekte hem de WB açısından bir ironiyi ortaya koymaktadır. WB'nin kendi yaptığı hesaplamalara göre, 1 dolarlık sınır esas alındığında, örneğin Bangladeş nüfusunun yüzde 29,1'i, Çin nüfusunun yüzde 18,5'i, Endonezya nüfusunun yüzde 15,2'si, Peru nüfusunun yüzde 15,5'i ve Türkiye nüfusunun yüzde 2,4'ü bu sınırın bile altında kalmaktadır. Sınır 2 dolar olarak alındığında, bu kez Bangladeş nüfusunun yüzde 77,8'i, Çin nüfusunun yüzde 53,7'si, Endonezya nüfusunun yüzde 66,1'si, Peru nüfusunun yüzde 41,4'ü ve Türkiye nüfusunun yüzde 18'i sınırın altında kalmaktadır (World Bank, 2001: 280-281). Burada yer verilen ülkeler WB raporundan rastgele seçilmiştir. İlgili raporda diğer ülkelere ilişkin veriler de görülebilir. Bu veriler, 1 dolarlık yoksulluk sınırıyla, yoksulluğu oransal olarak düşük göstermek gibi bir amaç güdüldüğünü açığa çıkarmaktadır.

Bu şekildeki bir kavramsallaştırma ve böyle bir ölçüm yöntemi, yoksulluğun bölüşüm ilişkilerindeki bozukluktan kaynaklandığını kavramaktan çok uzaktır. Belirtilmesi gereken bir nokta da, hayatta kalmak için gerekli olan günlük 1 dolarlık sınırın az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluğu ölçmek için kullanıldığıdır. Chossudovsky, WB'nin gelişmiş ülkelerdeki yoksulluğu ölçmeye çalışırken hayatta kalabilmek için gerekli tüketim maddelerinin bedeli yanında, barınma, giyim, eğitim ve sağlık giderlerini de hesaba kattığını belirtmektedir. Bu durum yoksulluğu ölçülmesi konusunda gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasında çifte standarda yol açmaktadır (Chossudovsky, 1998: 300-301).

Yoksulluk kavramının içini yeniden doldurma görevinin WB tarafından üstlenildiğini söylediğimize göre, WB'nin sorunu nasıl tanımladığı yanında, sorunla mücadele yaklaşımına da bir göz atmak gerekmektedir. WB'nin yoksullukla mücadele yaklaşımını eleştirel bir gözle derinlemesine inceleyen Zabcı (2003), gerçekte WB'nin yoksulluğu tümenden ortadan kaldırmak gibi bir amacının olmadığını, olsa olsa sorunun şiddetini biraz hafifletmeye çalışan bir yaklaşıma sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Buradaki 'hafifletme' ifadesinden yoksulluğun gerçekten azaltılması değil, sınıca seçilen kavramlarla ve ölçme yöntemleriyle sorunun algılanış biçiminin değiştirilmesi ve kağıt üzerinde oransal olarak düşük gösterilmesi anlaşılmalıdır. Öncelikle bu noktanın vurgulanmasında yarar var.

WB yoksullukla mücadelede ulusal ekonomik gelişmeyi öncelikle önemli görmektedir (World Bank, 2001: 37). Bö-

lüşüm sorununu çözmeden ekonomik gelişmenin yoksulluğa çare olamayacağını söylemeye bile gerek yoktur. WB yoksullukla mücadele yaklaşımı çerçevesinde üç kavramı ön plana çıkarmaktadır; fırsat (*opportunity*), güçlendirme (*empowerment*) ve güvenlik (*security*). Özel girişim ve teknolojik yenilik için uygun bir iş ortamı yaratmak ve piyasa dostu reformları başarılı ve hızlı bir biçimde hayata geçirmek fırsat kavramının temel bileşenleridir. Güçlendirme kavramı ise, yoksulların aleyhine işleyen politik, yasal ve sosyal engelleri kaldırarak, onların piyasaya etkili bir şekilde katılmalarına yönelik destekleri içermektedir. Güvenlik vurgusu da, yoksulların sağlığını tehdit eden risklerle ekonomik şoklar ve doğal afetlerin yol açacağı risklerin azaltılmasını ifade etmektedir (World Bank, 2001: 37-40).

Burada ana hatları verilen WB'nin yoksullukla mücadele yaklaşımı çerçevesinde, yoksulluğun bireysel düzeyde ve ağırlıklı olarak bireysel yetersizliklerden kaynaklı bir sorun olarak algılandığı ve bu bakış açısıyla uyumlu çözüm önerileri ortaya konduğu görülmektedir. Kişisel bir sorun olarak algılanması nedeniyle, yoksullukla mücadelede başarının altın anahtarının insan sermayesine yatırım yapılmasında olduğu söylenmektedir. Öyle ki, WB (1990: 51), yoksulların insan sermayesine yatırım yapan ülkeleri, yoksullukla mücadelede en başarılı ülkeler olarak görmektedir.

Buna karşın, sorunun asıl kaynağı olan bölüşüm ilişkileri sorunu ve bu sorunun küreselleşme sürecinde büyüüp derinleşmesinin nedenlerine ilişkin tek kelime edilmemektedir. Böyle bir yaklaşım, sorunu çözüme kavuşturmadan çok çözümsüzlüğe sürüklemektedir. Bunun nelere yol açabileceği ise Karacaoğlan'ın dizelerinde gizlidir. Karacaoğlan, yoksulluğun diğer iki dertle birlikte nelere yol açabileceğini şu şekilde ifade etmektedir: "Nice sultanları tahttan indirdi / nicesinin gül benzini soldurdu / nicelerin dönmez yola gönderdi / bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm."

Kaynaklar

- BORATAV Korkut, (2004), " 'Yoksulluk' Kavramı Üzerine Notlar," Toplum ve Hekim, Cilt: 19, Sayı: 1, s. 7-9.
- BORATAV Korkut, (2005), "Yoksulluk Halleri," Cumhuriyet, 21 Aralık 2005.
- CHOSSUDOVSKEY Michel, (1998), "Global Poverty in the Late 20th Century," Journal of International Affairs, Vol. 52, No. 1, pp. 293-311.
- ŞENSES Fikret, (2004), "Yoksulluğun Küreselleşmesi mi?, Küreselleşmenin Yoksulluğu mu?," Toplum ve Hekim, Cilt: 19, Sayı: 1, s. 13-18.
- WORLD BANK, (1990), World Development Report 1990 - Poverty, Oxford University Press, Oxford.
- WORLD BANK, (2001), World Development Report 2000/2001 - Attacking Poverty, Oxford University Press, Oxford.
- ZABCİ Filiz Çulha, (2003), "Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak mı?," Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 58-1, s. 215-239.

Kriz, İş Sağlığı Güvenliğinde İkiyüzlülüğü Derinleştirecek mi?

Derleyen: Onur SUNAL*

Krizle Mücadele: İş Sağlığı Harcamaları Azalacak mı?

İnsan sağlığının her şeyden daha değerli olduğu konusunda, günümüzde herkes aynı görüşleri paylaşıyor. Çünkü, bozulduktan sonra onarması en güç olan varlık insan. Sağlıksız, hastalıklı ve umutsuz insanlardan oluşan bir toplumun üretken olması ve mutlu olması olasılığı yok. Yaşamda her şeyden kısmak söz konusu olabilir. Her şeyin daha azıyla yetinilebilir. Ama sağlıktan kısmak demek, insanların geleceğini bugünden tüketmek anlamına gelir. Kriz nedeniyle, son zamanlarda, firmaların maliyeti düşürmek için, iş sağlığı harcamalarını azaltacakları korkusu yaşanmakta. Umarız, beklenen gerçekleşmez. Umarız, "suyun başını tutanlar" ikiyüzlü davranmazlar; yüzümüze "sağlık önde gelir" deyip, arkamızdan "parası olana sağlık" demezler.

Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Kamuoyu Yoklaması

Avrupa İş Sağlığı Güvenliği Ajansı (EU-OSHA), Avrupa'nın tümünü kapsayan iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kamuoyu araştırmasının sonuçlarını açıkladı. Bulgulara göre, Avrupa'lı

yurttaşların önemli bir bölümü, süren ekonomik krizin iş sağlığı ve güvenliği koşullarını olumsuz yönde etkileyeceğini düşünüyor. Avrupa'lı yurttaşlar, bu kriz nedeniyle, son 5 yılda yaşanan olumlu kazanımların yitirilmesinden korkuyor.

Araştırmaya göre, her 10 kişiden 6'sı, çalışma koşullarının yaşanan kriz nedeniyle kötüye gideceğini düşünüyor. Araştırmaya katılanların %75'i, hastalıkların önemli bir bölümünü, meslekleriyle ilişkilendiriyor.

EU-OSHA'nın Genel Direktörü Jukka Takala, işletmelerin içinde bulunduğu darboğazın farkında olduğunu belirtiyor ve işletmelerin işçilerinin sağlığına daha çok yatırım yapması gerektiğini vurguluyor. Takala, yaşanan kriz nedeniyle işletmelerin sağlık ve güvenlik önlemlerini almaktan kaçınabileceğini ve hatta iş sağlığı ve güvenliği yatırımlarını büyük ölçüde kısma yoluna gidebileceklerini söylüyor. Kısa erimli kazanımlar için, uzun erimli büyük sorunlar yaratmanın akıllıca olmadığını işletmelere anlatmak görevi ise, önemli ölçüde EU-OSHA'ya düşünüyor. Yapılan çalışmalar açıkça gösteriyor ki, daha sağlıklı çalışma koşulları, aynı zamanda yüksek verimlilik getiriyor.

İşsizlik arttıkça işçiler, iş sağlığı ve güvenliği koşullarının yeterliliğinden daha çok, iş güvenceleri konusunda hassaslaşıyorlar. Avrupa'da yaşayan insanlara sorulduğunda, iş güvencesi ve ücret düzeylerinin, iş sağlığı ve güvenliği koşullarından daha çok önemsendiği sonucu ortaya çıkıyor. İş sağlığı ve güvenliği koşulları, önem sırasına bakıldığında 3. olarak görülüyor (ücret ve iş güvencesinin arkasında ve çalışma saatlerinin önünde).

Üye ülkelerden ankete katılanların önemli bir bölümü, işyerlerindeki tehlikelerden haberdar olduklarını ve %57'si son 5 yıl içerisinde çalışma koşullarının iyiyi gittiğini belirtiyor.

Araştırma sonuçları, iş sağlığı ve güvenliğine bakış açısı-

nı belirlemek açısından cinsiyetin, önemli bir etken olduğu gösteriyor. Erkeklerin %61'i ücretin, %55'i iş güvencesinin bir iş teklifini kabul etmek konusunda belirleyici olduğunu düşünüyor. Kadınlar için bu oranlar, %53 ve %51. Ancak kadınlar için çalışma saatleri, bir iş teklifini değerlendirirken erkeklere oranla daha öncelikli.

İş sağlığı ve güvenliği koşulları açısından bilgili olduğunu düşünen erkeklerin oranı %71 iken, kadınların oranı %61 olarak görülüyor. Ayrıca erkeklerin %62'si son 5 yıl içinde çalışma koşullarının iyileştiğini düşünürken, kadınların sadece %52'si böyle bir iyileşmenin varlığını kabul ediyor.

Jukka Takala, kadınların iş sağlığı ve güvenliği durumlarına çoğu zaman gereken ilginin gösterilmediğini, bunun temel nedeninin ise iş kazalarına, iş sağlığı ve güvenliği kültürünün gelişimine verileden daha fazla önem verilmesinin olduğunu belirtiyor. Bu nedenle, cinsiyet ayrımına daha duyarlı bir iş sağlığı ve güvenliği yaklaşımı gerekiyor.

Brezilya'da Klor Üreten Çok Uluslu Bir Firmaya Asbest Soruşturması

Carbocloro firması, yaptığı açıklamada, klor üretimi için kullanılan elektroliz donanımlarında bulunan asbestli diyaframların, üretim dışı bırakılacağını söyledi. Açıklama, yakın bir zamanda firma ile ilgili yasal süreç devam ederken yapıldı. Sao Paulo Eyalet İş Teftiş Kurulu tarafından firma hakkında, kendi işçileri ve taşeron olarak iş verdiği işletmelerde çalışan işçileri tehlikeye attığı gerekçesiyle, yasal bir uygulama başlatıldı. Carbocloro firmasının, asbestsiz üretimin çok pahalı olacağı yönündeki yakınmalarını, Teftiş Kurulu yersiz buldu.

Carbocloro, Oxypar adlı Brezilya kökenli bir firmanın ve ABD'li çok uluslu Occidental Chemical 'ın alt kuruluşu olarak faaliyet gösteriyor. Carbocloro, dünyanın en büyük ikinci klor üreticisi. Carbocloro'nun Cubatao'da yer alan tesisleri, Brezilya'nın klor üretiminin %25'ini gerçekleştiriyor. Cubatao tesislerinde bulunan asbestli diyaframların, üretimden uzaklaştırılması işi, yaklaşık bir yıl sürecek.

Firma 2004 yılında, asbestli diyaframları değiştirerek yerine sağlıklı bir teknolojiyi kullanmanın çok büyük bir maliyet getireceğini iddia etmişti. Firma, ileride bir ceza alma korkusu nedeniyle, durumunu tekrar gözden geçirdi ve üretim teknolojisini yenilemeye karar verdi.

Dow Chemicals ve Solvay gibi çok uluslu şirketlerin lobi faaliyetleri nedeniyle, Avrupa Birliği Komisyonu, asbest içeren diyaframlarla klor üretimi yapımını onaylamaya devam ediyor. Brezilya'da yaşanan bu son olay, Avrupa'da asbestin tamamen yasaklanması ile ilgili çalışmalara ne denli gereksinim olduğunun önemli bir kanıtı.

Klor, bilindiği gibi yakıcı ve tehlikeli bir maddedir. Gaz halindeyken rengi yeşil-sarıdır ve havadan 2,5 kat ağırdır. Klor, basınçlı metal silindirler içinde satılır ve aynı şekilde saklanır. Metal silindirlerden aktarma yapılırken veya sibopların aşınmasından ötürü meydana gelen bir akıttan dolayı kazalar görülebilir. Klor yakıcı ve tehlikeli olduğu için, sunuk kalma durumunda gözleri, cildi ve mukozalı dokuları tahriş edebilir. Sıvı klor, cildi yakar ve ciltte su toplanmasına neden olur. Endüstride kullanılan bir madde olduğu için, klor tüplerinin yanında asla yanıcı veya parlayıcı madde bulundurulmamalıdır. Klor kaçığı bulunduğu, üzerine su serpilmemelidir. Çünkü bu, durumu çok daha kötüleştirir.

* Araştırmacı, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı

Çin'de İki Kadın İşçi Nano-Tanecikler İçeren Boya Nedeniyle Öldü

Çin'de nano-tanecikler kullanarak boya üreten bir fabrikada çalışan 7 kadın işçi, ağır akciğer hastalıklarına yakalanırken, 2 işçi 19 Ağustos 2009 tarihinde yaşamını kaybetti.

European Respiratory Journal adlı bilimsel dergide yayınlanan makale, konuyu rapor haline getiren bilim adamlarına göre bir ilk olma özelliğini taşıyor. Nano-taneciklerin insan akciğeri üzerindeki etkilerini değerlendiren bu çalışma, bir öncü olma durumunda. Daha önce kobaylar üzerinde aynı konuda bilimsel çalışmalar yapılmıştı.

Pekin'de bulunan Chaoyang Hastanesi'nde, Klinik Toksikoloji ve Meslek Hastalıkları Bölümü'nde çalışan Yuguo Song, son zamanlarda görülen akciğer hastalıklarının, nano-taneciklerin insanlar üzerinde yarattığı etkilere, önemli bir örnek teşkil ettiğini söylüyor.

Akciğer sorunları yaşayan 7 kadın, çalışmaya başladıktan birkaç ay sonra, el ve yüz kaşıntıları yakınmalarıyla hastaneye başvurdular.

Yapılan tıbbi muayenelerden sonra, kadınların kalp ve akciğerleri etrafında sıvı birikimi olduğu kararına varıldı. Bütün tedavi teknikleri uygulanmasına karşın, olumlu bir sonuç alınmadı. Daha derinine yapılan araştırmalar sonucunda, akciğer fonksiyonlarının bozulmasına neden olan pulmoner fibroz bulgularına rastlandı.

Kullanılan kimyasalın elektron mikroskobu incelemeleri, akciğer dokularından alınan dokuların biyopsi sonuçları ve biriken sıvılar üzerinde yapılan analizlerin bulguları, hekimlerin kuşklarını arttırdı. İncelemelerin tümünde, yarıçapı 30 nanometre olan nano-tanecikler bulundu. Bu taneciklere, pulmoner epitelin sitoplazmasında ve mezotelyal hücrelerde de rastlandı.

Yuguo Song'a göre, bu taneciklerin kaynağı, kadınların hergün kullandığı poliakrilat bazlı boyalar. Olaylar üzerinde bilimsel çalışmalar yürüten ekip, bütün çabalarına karşın, bugüne kadar, boyanın tam olarak içeriğinin ne olduğu konusunda sağlıklı bir bilgiye ulaşabilmiş değil. İşçilerin bu boyaya sunukluk düzeyi açısından bir çalışma yürütmek de, atölye kısa bir süre önce kapandığı için gerçekleştirilememiş.

Akciğer sorunları nedeniyle hastaneye başvurmadan önce bu 7 kadın, 5-13 ay süresince aynı atölyede, polyester levhaların üzerine beyaz boya püskürtme işiyle uğraştı. Boya püskürtme, ısıtma ve kurutma, otomatik olarak gerçekleşen bir iş akım sürecinin sadece bir parçası. Kadınların işi ise, geniş bir kepeç kullanarak poliakrilik esterlerden oluşan uçucu boyayı makinelere doldurmaktı.

Araştırmacıların edindiği bilgiye göre, kadınların ağır bir şekilde hastalanmalarına neden olan atölyenin büyüklüğü, 70 metrekareydi. Havalandırma koşullarının son derece kötü olduğu bu atölyenin hiç camı olmadığı gibi, soğuk nedeniyle kapısını açma olanağı da yoktu. Kırsal kesimden gelen kadınlar, karın tokluğuna çalıştıkları için, işyerlerindeki sağlık koşullarının olumsuzluğuna baş kaldıracak durum da değillerdi. Diğer taraftan sunuk kaldıkları kimyasalın sağlıklarını bozacaklarından da haberleri yoktu. Kadınlarla yapılan görüşmelerde, çalışmalarını sırasında havada gözle görülebilen tanecikler olduğu bilgisi edinildi. Kadınlar, bu taneciklerin yüzlerini, ellerini ve kollarını kaşındırdığını belirtti.

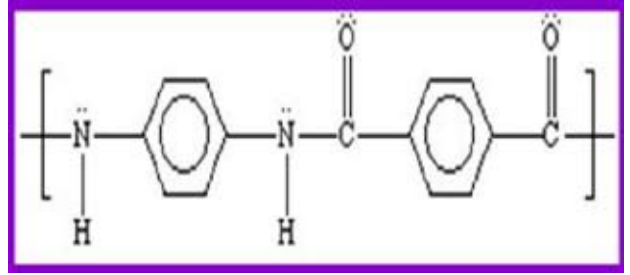
Araştırmacılar, kadınların yakalandıkları akciğer hastalıklarının yalnızca kullanılan boyaların buharının solunulmasından kaynaklanmadığını, vücuda solunum yolu veya ciltten giren nano-taneciklerin bu duruma yol açtığını belirtiyorlar. Kadınların hastalıkları ve hastalıklarının ilerleme süreci incelendiğinde, boyaya sunuk kalma nedeniyle oluşan rahatsızlıklardan çok farklı bir durum olduğu kolayca görülebiliyor. İki yıl içerisinde, kadınlardan ikisi yaşamını yitirirken, diğerlerinin pulmoner fibroz durumları, atölyede sunuk kalma sona erince, büyük bir yavaşlama gösterdi.

Bu olayın patlak vermesinden hemen sonra atölye kapandığı için, kullanılan makine ve boyalar üzerinde daha derinine araştırmalar yapılamadı. Ancak, nano-taneciklerin bu duruma yol açtığı, kesinlik kazandı.

DuPont Eski İşçileri Tarafından Dava Edildi

Delaware'de, 2009 yılında açılan üç yeni davaya göre, dünyanın en büyük firmalarından biri olan DuPont Co., Arjantin'de çalıştırdığı işçilerini sağlık açısından yarattığı riskleri bilmesine karşın, asbeste sunuk bırakarak çalıştırdı.

Davayı, Arjantin'de, Mercedes yakınlarında bulunan ve 2004 yılında tekstil bölümü satılana kadar DuPont'a ait olan, Lycra fabrikasında çalışan işçiler açtı.

Dilekçelerde, DuPont firmasının, 1964 yılından beri asbest maddesinin sağlık etkileri konusunda bilgi sahibi olduğu, ancak buna karşın ısıtma borularında, 1990'lı yılların sonuna kadar, asbest kullanımını bırakmadığı belirtiliyor.

Cristian Dematei, Juan Carlos Laborda and Ceferino Ramirez adlı işçileri Wilmington'da bulunan hukuk bürosu Jacobs & Crumplar temsil ediliyor. 11 yıl boyunca bu fabrikada çalışan Dematei, asbestoz hastalığı nedeniyle akciğer sorunları yaşıyor. Nefes almakta çok büyük güçlükler çeken Dematei'nin, kansere yakalanma riskinin de oldukça yüksek olduğu söyleniyor. Laborda ise, 1968-1980 yılları arasında fabrikada işçi olarak çalışmış ve asbestoz nedeniyle akciğer kanserine yakalanmış.

Ramirez ise, tam 32 yıl aynı fabrikada çalışmış. 1993 yılında emekli olduktan sonra, asbestoz hastalığına yakalandığı ortaya çıkmış ve daha sonra da asbeste bağlı gırtlak kanserine yakalanmış.

Dava dilekçesinde, işçilerin çalıştıkları süre içerisinde, asbestin tehlikeleri konusunda hiç uyarılmadığı ve solunum yollarını koruyacak hiçbir donanımın kullanılmadığı iddia ediliyor.

DuPont'un sözcüsü Dan Turner, dava konusunda ayrıntılı bir inceleme başlattıklarını ancak, şu anda dava konusunda konuşmanın çok erken olacağını belirtti. Ayrıca, davanın neden Arjantin'de değil de, ABD'de açılmış olmasının anlamlı olduğunu ve firmaları için işçilerinin ve çevre sağlığının her şeyden önemli olduğunu sözlerine ekledi. Bu iki yüzlü yaklaşımın hala inandırıcı olup olmadığını zaman gösterecek. Yine krizin buna benzer iki yüzlü yaklaşımları derinleştirip derinleştirmeyeceğini de ne yazık ki, iş işten geçtikten sonra öğrenebileceğiz.

* Yukarıda aktarılan konular aşağıda yer alan kaynaklardan derlenmiştir.
www.ilo.org

<http://hesa.etui-rehs.org/uk/>

Nusret H.Fişek'in Doğum Günü: 100 Yaşa 5 Kala

Prof.Dr.Nusret H.Fişek, doğalı 95 yıl ve aramızdan ayrı- lalı 19 yıl oldu. Ortaya koyduğu toplum hekimliği yak- laşımı ve ilkelerinin, tam tersini yaşama geçirmeye çalı- şanlar çok oldu. Hala da çalışıyorlar. Bazı toplum hekimliği karşıtları, daha da ileri giderek onun kendileri gibi düşün- düğünü öne sürerek, Nusret Fişek'in adına gölge düşür- meye çalıştılar. Ama ne yaptılarsa, ne ettilerse, onu daha da yüceltmekten başka işe yaramadı bu eylemler.

Nusret Fişek'in başarısının tek bir kaynağı var: İnsa- na ve sağlığa "kazanç kapısı" olarak bakmamak. Paranın egemen olmadığı bir bakış açısı, iyi hekimliği, insanlığı, öz- veri ve insan haklarına saygıyı da beraberinde getiriyor.

İnsanımız, insanlığa hasret. Her kasım ayında, Nusret Fişek'in anma etkinliklerinde, bu hasretin daha da artmış olduğunu görerek üzülmüyoruz.

MEZARBAŞINDA ANMA

Bu yıl mezarbaşında toplum hekimliği sevdalıları yine bizi yalnız bırakmadılar. Prof.Dr.Zafer Öztekin yaptığı konu- şmanın ardında, Eczacılar Birliği İzmir Yönetimi'nden dostlarımız, sağlık meslek birliklerinin ortak çalışmalarında Nusret Fişek'in katkılarını bize anımsattılar.

NHF ÖDÜLLERİ

Her yıl olduğu gibi bu yıl da, Türk Tabipleri Birliği, eski başkanları Prof.Dr.Nusret H.Fişek adına bilim, hizmet ve sağlık ocağı ödülleri verdi. Hizmet ödülünü, kot taşıma iş- çilerinde ortaya çıkarılan pnömokonyoz olgusunun önlen- mesi için mücadele veren Prof.Dr.Zeki Kılıçaslan kazandı. Sağlık Ocağı ödülleri ise .... kazandı. Gençlerin büyük bir özveri, kararlılık ve topluluk katılımı ile kamu sağlık hizmet- lerinin ilk basamağını ayakta tutmaya çalışmaları her türlü övgünün ötesinde büyük bir saygıyı hak ediyor. Hocaları Nusret Fişek, onları görse, her halde kendi yanaklarında iki damla yaşla, onları iki yanaklarından öperdi. Biz de on- ları kutluyor ve toplum hekimliği sevdalılarının daha da ço- ğalmasını diliyoruz. Ödül töreninde Hacettepe Üniversitesi Rektör Yardımcısı, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı Prof.Dr. Zafer Öztekin ve Türk Tabipleri Birliği İkinci Başkanı Feride Aksu Tanık birer konuşma yaparak, Nusret Fişek'i andılar.

FERİDE AKSU TANIK'IN NHF ÖDÜL TÖRENİNDEKİ KONUŞMASI

Yaşamın artık piyasaların kontrolüne bırakıldığı bir dönemdeyiz. Tüm insani değerlere ve haklara ulaşmanın yolunun serbest piyasadan geçmesi gerektiği dayatılıyor, 24 Ocak kararlarıyla başlayan, devletin sosyal niteliklerinin tasfiyesi, "sağlıkta dönüşüm" adı altında işletilmekte. Sağ- lık sistemlerinin pusulası piyasalaşma oldu.

Hizmet sektörünün ticarileşmesi; Dünya Ticaret Örgütü kuruluş anlaşmasının imzalanması ile hız kazandı. GATS anlaşması, sağlığı ve eğitimi de kapsayacak biçimde "eko- nomik çıkar elde etmeye açık kamu hizmetleri" kavramını gündemimize soktu. TRIPS ise markasız ve patentesiz ürünlerin dünya ticaretinden pay almasını engellemekte. Bir başka deyişle, ilaç ve aşılarından tıbbi teknolojiye, su kaynaklarının kullanımına dek uzanan bir yelpazede her şeye piyasa dinamikleri egemen olmuş durumda.

Piyasalaşmanın tüm uygulamaları ikili sarmal biçimin-

de ilerletilmekte. Sarmalın bir boyutu halkın sağlık hakkı- nın daraltılmasını ve giderek gaspını hedeflerken, diğer boyutu sağlık emekçilerinin sosyal haklarını daraltmayı he- deflemekte. Yani bir yandan teminat paketi, katkı payı gibi kavramlarla erişilebilen sağlık hizmetinin çerçevesi daraltıl-makta, öte yandan sözleşmeli çalışma, taşeronlaşma gibi kavramlarla güvenceli çalışma yaşamı ve çalışma barışı ortadan kaldırılmakta. Performansa dayalı ek ödemeler ile hekimleri doğrudan piyasalaşmanın aktörü ve suç ortağı haline getirmeye çalışmakta.

Nusret hocamız ülkenin en karanlık, zulüm ve baskının kol gezdiği, insan haklarına her şeyden çok gereksinim du- yulan günlerinde, ölüme karşı yaşam hakkını savunmuş, yaşam hakkının savunulması adına iyi hekimlik değerlerini öne çıkarmıştı. Ölüm cezasına, işkenceye karşı onurlu bir meslek örgütü mücadelesi yürüterek, o en zorlu günlerde Türk Tabipleri Birliği'nin başkanlığını yapmıştı.

Hocamızın bu çabaları, Türk Tabipleri Birliği'nin kendi içinde kurumsallaşmasına, yürüttüğü faaliyetlerle etkinliği- nin ve saygınlığının artmasına, diğer sağlık meslek birlik- leri ile birlikte ülkenin demokratikleşmesi için verilen müca- dele sürecinde etkin ve öncü bir rol üstlenmesine de katkı sağlamıştı.

Türk Tabipleri Birliği, kuruluş yasasından kaynaklanan sorumluluğuyla, hem halkın sağlık hakkının, hem de sağlık emekçilerinin özlük haklarının savunusunu yapmaya de- vam ediyor. Ayrıca hocamızın da emek verdiği gibi barış ve demokrasi mücadelesinde emek örgütleriyle birlikte çaba harcayarak, hekimliğin sadece teknik bir iş olmadığını, in- sana dokunan her alanda hekimlerin söyleyecek sözleri olduğunun altını çiziyor.

NHF BARIŞ DİNLETİSİ

Her 3 Kasım akşamının değişmez etkinliği Barış Dinle- tisi. Nükleer Savaşa Karşı Çevre İçin Sağlıkçılar Derneği (NÜSED) 1.No.lu üyeleri Prof.Dr.Nusret H.Fişek anısına, 19 yıldır barış dinletileri düzenliyor. Sevda Cenap And Müzik Vakfı'nın katkıları düzenlenen etkinliğin bu yıl ki ko- nukları, yine gençlerdi. Ne mutlu bize. Tıpkı Nusret Fişek'i geleceğe umutlu baktırdıkları gibi, gençler, bizi de geleceği umutla baktırıyorlar. Şef Ayşegül Selek Ülkü yönetiminde Vokal Turkuaz (Özgen Akın Mengenli, Elifnur Artar, Özlem Ecevit, Gizem Çanka, Gökben Ağırman, Elif Kamacı, Yet- kin Uzun,Alper Ülkü, Mert Özcan, Akın Kumtepe) bir dizi koro ve viyolonsel düzenlemesiyle bizleri büyüledi ve baş- ka dünyalara götürdü.

“ÇOCUK EMEĞİ ÜZERİNE DÜŞÜNCE ORTAMI”

19 Kasım'da Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Aziz Köklü Salonu'nda “Çocuk Emeği Üzerine Düşünce Ortamı” başlıklı sempozyumumuzu gerçekleştirdi. A.Ü.S.B.F.Sosyal Politika Araştırma ve Uygulama Merkezi ile Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı'nın ortaklaşa düzenlediği etkinlik, tarihsel bakış açısından, niceliklerin ortaya serilmesine; model çalışmalarından mücadele stratejilerine kadar bir çok konuda, izleyenleri doyuran sonuçlar ortaya koydu. Gönüllülüğü yücelten bu işbirliklerinden ötürü A.Ü.S.B.Fakültesi'ne teşekkür eder; 150.Kuruluş Yıldönümleri'ni kutlarız.

1.ÇALIŞAN ÇOCUK KARİKATÜRLERİ YARIŞMASI SERGİSİ

19 Kasım günü sempozyumun ardından yine Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde, bu kez Sütunlu Salon'da, bir karikatür sergisi açıldı. Karikatür Vakfı ile Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı'nın ortaklaşa düzenlediği yarışmada, seçici kurul tarafından sergilenmeye değer görülen çalışmalar sunuldu. Bu yapıtları, Vakıf web sayfamızda görebilirsiniz. Gönüllülüğü yücelten bu işbirliklerinden ötürü, öncelikle Nezih Danyal Karikatür Vakfı'na, ardından seçici kurul üyeleri Nezih Danyal, Gürhan Fişek, Tan Oral, Kamil Masaracı, İzel Rozental'a ve sergiyi ağırlayan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığı'na teşekkür ederiz.

60 karikatür sanatçısının 92 karikatür ile katıldığı yarışmada, 25 karikatür sanatçısının, 35 karikatürü sergilenmeye değer görüldü. Yarışmada büyük ödülü Muharrem

Akten kazandı. Sergileme kazanan karikatür sanatçıları şöyle :

Ergül Aktaş, Muharrem Akten, E.Yaşar Babalık, Mümin Bayram, Recep Bayramoğlu, Nuri Bilgin, Oktay Bingöl, Kenan Böğürücü, Enes Baran Demiray, Hicabi Demirci, Oğuz Gürel, Cemalettin Güzeloğlu, Mehmet Kahraman, İsmail Kar, Serpil Kar, Sait Munzur, Sezer Odbaşıoğlu, Erol Özdemir, Nihat Engin Özyılmaz, Muhammet Şengöz, Hakan Sümer, Şevket Yalaz, Kamil Yavuz, Kürşat Zaman, Mehmet Zeber.

Sergilemeye değer görülen, yarışmaya katılan ve büyük ödül kazanan tüm karikatür sanatçılarına bizi yalnız bırakmadıkları için teşekkür eder; başarılarının önümüzdeki yıllarda da sürmesini dileriz.

FİŞEK ENSTİTÜSÜ HÜRRIYET TRENI'NDE

Önceki yıllarda olduğu gibi, Hürriyet Gazetesi'nin düzenlediği ve bir sosyal konuyu odak alan Hürriyet Treni'nin bu yıl gündeminde “Özgürlük” vardı. 9 Eylül günü İzmir'den yola çıkan tren, çeşitli istasyonlarda durarak, açtığı sergiler, düzenlediği toplantılarla bu konuda duyarlılık arttırmaya çalıştı. Hürriyet Treni'ni düzenleyenleri bu uğraşlarından ötürü kutluyoruz. Bize bu etkinliğe, çalışan çocuk fotoğrafları ve çocuk emeği dünya atlası çalışmalarımızla katılma olanağı verdikleri için de teşekkür ediyoruz.

12. Dünya Halk Sağlığı Kongresi Türkiye’de Yapıldı

Naci YAMAN*

Dünya Halk Sağlığı Dernekleri Federasyonu'nun, 1975 yılından beri her üç yılda bir Dünya'nın çeşitli ülkelerinde gerçekleştirdiği Dünya Halk Sağlığı Kongrelerinin onikincisi, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Derneği'nin ev sahipliğinde 27 Nisan-01 Mayıs 2009 tarihleri arasında, İstanbul'da yapılmıştır. Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, beş yıl süre ile Türkiye içerisinde ve Dünya'da tüm paydaşları ile sürdürdüğü çalışmalar sonucu Dünya'nın çeşitli ülkelerinden ve Türkiye'den; Resmi kurum ve kuruluşlar, üniversiteler ve eğitim kuruluşları, sivil toplum ve meslek örgütleri, uluslararası resmi ve sivil toplum kurum ve kuruluşları ile özel sektör temsilcileri ve konularında uzman kişilerin katılımını ve kongrenin gerçekleşmesini sağlamıştır.

Dünya Halk Sağlığı Kongresine, 132 ülkeden 2400'ün üzerinde katılım olmuştur. Katılımcıların % 90'ından fazlasını yabancı ülkelere gelenler oluşturmuştur. 13 Ülke Sağlık Bakanı, 6 Ülke Sağlık Bakan Yardımcısı ve 32 Uluslararası Kuruluşun en üst düzey temsilcileri başkanlığında heyetlerle katılmışlardır. Dünya Kongresine en çok katılım sağlayan ülkelerden bazıları şöyledir. Türkiye'den 280, Brezilya'dan 260, A.B.D.'den 135, Kanada'dan 45, İngiltere'den 37, İsviçre'den 35, Avustralya'dan 32, Almanya'dan 25 kişi.

Kongre'de 200 ana konu başlığı altında; 80'den fazla panel, 400 sözlü sunum ve 960'ın üzerinde poster yer almıştır. Kongrenin bilimsel çalışmalarını dünyanın dört bir yanından, 3.000'den fazla sağlık alanında, konularında uzman bilim adamları ve karar vericiler gerçekleştirmişlerdir. Dünya Kongresinin ana teması olan; "Küresel Halk Sağlığı Eğitiminde, Araştırmada ve Uygulamasında Fark Yaratmak" konusunda, katılımcılar çalışmalarını paylaşmışlardır. Ayrıca, yabancı katılımcılar, İstanbul'u ve Türk insanını tanıma olanağını bulmuşlardır.

Kongrenin düzenlenmesi sürecinde, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı adına çeşitli önerilerde bulunulmuş ve nitekim beyin göçü ile çocuk işçiliği konuları çeşitli başlıklar altında tartışılmıştır (Çocuk işçiliğinin ekonomik ve sağlık etkileri, beyin göçü ve sağlık çalışanlarının göçü ile baş etmek, beyin göçü ile yüzleşmek sağlık çalışanlarının göçüne yönelik yapılacaklar, çocuk sağlığında eşitsizlikler gibi).

Kongre süresi içerisinde ayrıca Dünya Halk Sağlığı Dernekleri Federasyonu'na üye ülke delegelerinin katıldığı yıllık Genel Kurul toplantıları için; 24 Nisan 2009 tarihinde Komite toplantıları, 25 Nisan'da Stratejik Plan ve Yönetim Kurulu Toplantıları ile 26 Nisan 2009 tarihinde de Federasyon Genel Kurul Toplantısı yapılmıştır.

1975 yılından beri her üç yılda bir yapılan Dünya Halk Sağlığı Kongreleri tarihinde ilk kez, Kongreye 46 ülke ve Türkiye'nin çeşitli Tıp Fakültelerinden 130 öğrencinin katıldığı, Uluslararası Halk Sağlığı Öğrenci Toplantısı (International Students Meeting on Public Health) da 26-27 Nisan 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Dünya'daki çeşitli tıp fakültelerinden öğrencilerin dikkatlerini çekmek, halk sağlığına gönül veren gençleri özendirmek, başta Dünya Halk Sağlığı Federasyonu olmak üzere uluslararası kamuoyunun dikkatlerini bu noktaya toplamak amacıyla Uluslararası Halk Sağlığı Öğrencileri İstanbul Deklarasyonu yayınlanmıştır.

12. Dünya Halk Sağlığı Kongresi öncesi, 26 Nisan 2009 Pazar günü İstanbul Gülhane Parkı'nda Uluslararası Halk Sağlığı Yürüyüşü gerçekleştirilmiştir. Yürüyüşe Dünya Kongresi için Türkiye'ye gelen çeşitli ülkelerin Sağlık Bakanları, Uluslararası Kuruluşların Başkanları, Dünya'nın çeşitli Ülkelerinin Halk Sağlığı Dernek ve Birlikleri Başkanları, Dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen Tıp öğrencileri, İstanbul Belediyesi üst düzey yetkilileri, Dünya Halk Sağlığı Dernekleri Federasyonu Başkanı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Başkanı ile davette bulunan ünlü sporcular ve halk sağlığına gönül vermiş sanatçılar katılmışlardır. Bu yürüyüş, Yazılı ve görsel medyada geniş olarak yer almıştır.

Kongre'nin açılış oturumunda, Cumhurbaşkanı Abdullah GÜL ile birlikte Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Dr. Margaret

CHAN, Sağlık Bakanı Prof. Dr. Recep AKDAĞ, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Direktörü Dr. Marc DANZON, İstanbul Belediyesi Başkan 1. Yardımcısı Ahmet SELAMET, Dünya Halk Sağlığı Federasyonu Başkanı Prof. Paulo BUSS ve Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Başkanı Prof. Hikmet PEKCAN birer konuşma yapmışlardır. Konuşmacılar, küresel salgın olan İnfluenza A / H1N1 (Meksika) domuz gribi ve gündemdeki diğer salgın hastalıklarla mücadele konularına dikkat çekerek koruyucu sağlığa daha çok önem verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Dünya Kongresi açılış programının son bölümü için özel olarak hazırlanan "Hayatın Ritmi" adlı gösteri, iki bölüm halinde sunulmuştur. İlk bölümde, 50 zihinsel engelli çocuktan oluşan Perküsyon ve Dans Grubu tarafından 20 dakikalık bir gösteri sahnelenmiştir. İkinci kısımda ise, Türk Kültür motiflerinin modern dans ile birleştirilmesi ile ortaya çıkarılmış, 30 dakikalık kültürel gösteri sahnelenmiştir. Sahnelenen gösteri, Türk kültürünün eşsiz motiflerinin sahnelendiği önemli bir çalışma olmuştur. Ayrıca, 46 farklı ülkeden gelen 130 tıp öğrencisinin katkıda bulunduğu ve çalışmaları sonucu 27 Nisan 2009 tarihinde kabul edilen "Uluslararası Halk Sağlığı Öğrencileri İstanbul Deklarasyonu" da açıklanmıştır.

"Küresel halk sağlığında fark yaratmak" başlığı altında

- Eğitim, araştırma ve uygulama - Toplumsal Cinsiyet Bakışı ile Kadın Sağlığı
- Savaş ve silahlı çatışmaların sağlık etkileri
- Medyada Halk Sağlığının Önemi
- Temel sağlık hizmetlerinin tekrar değerlendirilmesi
- Bağışıklama oranlarının artırılmasıyla çocuk ölümlerinin azaltılması için yenilikçi sosyal mobilizasyon ve kapasite artırımı yaklaşımlarının kullanılması
- Küresel sağlık yönetimi: Fırsatlar, güçlükler ve karışıklıklar
- Binyıl kalkınma hedefleri: Niçin bu kadar uzak?
- Sağlıkta insan kaynakları: Küresel mobilizasyon zamanı, küresel sağlık işgücü birlikteliğinin rolü
- Küresel sağlıkta fark yaratmak için ortaklıklar

konuları tartışılmıştır. Küresel Halk Sağlığı eğitiminde, araştırmasında ve uygulamasında fark yaratığına inanılan bildiri ve posterleri kabul edilenleri ve ödül kazananları açıklamışlardır. Bunlar;

a) Brezilya'dan Fabio L. Mialhe, Antonio Carlos Pereira ve Marcelo de Castro Meneghim "Reproducibility of caries detection and clinical decision making among dentists from public health system: The importance of continuing education of health workers" konusuydu

b) Türkiye'den Reha Demirel ve Saffet Erdoğan; "Determination of high risk regions of anthrax in Turkey using exploratory spatial analysis"; konusuydu ve

c) İsrail'den Yael A. Rockoff; "Empowering communities through home safety: Joint Israeli-Palestinian initiative to support healthy communities"; konusuydu ödüle layık görülmüşlerdir. Ayrıca, 2012 Dünya Halk Sağlığı Kongresine ev sahipliği yapacak olan ülkeyi (Etiyopya Addis Abebe) açıklamışlardır.

Dünya Kongresinin kapanışı oturumunun sonunda, "İstanbul Halk Sağlığı Deklarasyonu" yayınlanmıştır. Dünya'da halk sağlığı sorunlarının ortaya konulduğu ve çözüm önerilerinin de birlikte yer aldığı bu belge, Dünya Sağlık Örgütü gibi Birleşmiş Milletler kuruluşları, uluslararası sivil toplum kuruluşları ve DSÖ'ne üye 193 Devletin Sağlık Bakanlıkları başta olmak üzere, Dünya ülkelerince kabul gören ve çalışmaların temelini oluşturacak bir belge olarak, dünya sağlık tarihindeki yerini almıştır.

Sonuç olarak;

12.Dünya Halk Sağlığı Kongresi; Koruyucu sağlık hizmetlerinin öneminin ve gerekliliğinin ulusal ve uluslararası düzeyde gündeme gelmesini sağlamış, sağlık sektöründe alt yapı çalışmalarına yön verecek yeni veriler ortaya koymuş, ulusal halk sağlığı çalışmalarına uluslararası bir yaklaşımı katkı sağlanmasının yolunu açmış, ulusal ve uluslararası kamuoyunda farkındalık yaratan bir kongre olmuştur.

(*) Dr.Med.Ved.

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Tehlikeyi Tanıyalım

Yük Asansörü ile Eşya Taşıma

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Durum: Bir mobilya imalathanesinden, binanın dış cephesine kurulan yük asansörü ile iki kat aşağıdaki satış bölümüne bir işçinin yük asansörüne binerek masa indirmesi, diğer bir işçinin de gelen asansörden yükü indirmeye yardım etmesi.

İşçilerin bu çalışma sırasında karşılaşılabileceği tehlikeyi tanımlayabilir misiniz ?

Neler Olabilir ?

1. Yük asansörünün halatları kopabilir. Bu durumda kabin içindeki işçi yük kabini ile birlikte aşağıya düşebilir..
2. Alt katta asansörün gelmesini bekleyen işçi, önündeki açıklıktan aşağıya düşebilir.
3. Asansör kabininin kapısının açık olmasından dolayı, olası bir sarsıntı durumunda işçi aşağıya düşebilir.
4. Asansör kabini aşağı katta bekleyen işçinin başına çarpabilir.

> Yanıtı 7. sayfada

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Şeyda AKSEL
Prof. Dr. Yasemin GÜNAY BALCI
Jeom. Erdoğan BOZBAY
Prof. Dr. Ayşen BULUT
Ecz. Dr. Ayçe ÇELİKER
Prof. Dr. Murat DEMİRCİOĞLU
Prof. Dr. Necati DEDEOĞLU
Dr. Seyhan ERDOĞDU
Mak. Y. Müh. Aykut GÖKER
Prof. Dr. Bahar GÖKLER
Dr. Uğur GÖNÜL
Prof. Dr. Güler Okman FİŞEK
Prof. Dr. A. Gürhan FİŞEK
Prof. Dr. Hamit FİŞEK
Prof. Dr. Kurthan FİŞEK
Oya FİŞEK
Prof. Dr. Alpaslan İŞIKLI
Prof. Dr. Ali Esat KARAKAYA
Prof. Dr. Muammer KAYAHAN
Prof. Dr. Ahmet MAKAL
Prof. Dr. Ferhunde ÖZBAY
Prof. Dr. Nevzat ÖZGÜVEN
Prof. Dr. Şerife Türcan ÖZŞUCA
Prof. Dr. Mümtaz PEKER
Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Kim. Müh. Mustafa TAŞYÜREK
Dr. Engin TONGUÇ
Prof. Dr. İsmail TOPUZOĞLU
Mim. Y. Müh. Cihat UYSAL
Prof. Dr. İsmail ÜSTEL
Dr. Ecz. Leyla ÜSTEL

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU'NUN YİTİRDİĞİMİZ AMA HEP ARAMIZDA OLAN ÜYELERİ

Doç.Dr. Ömer Tunç SAVAŞÇI
Prof.Dr. Cahit TALAS

YAZI KURULU

Taner AKPINAR

Umur AŞKIN

Can Umut ÇİNER

Akasya KANSU

Emirali KARADOĞAN

Onur SUNAL

Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR

İÇİNDEKİLER

- **ÇOCUK EMEĞİ**
Gelenekler ve Cehalet, Küresel Sömürü İle Elele 2
Onur SUNAL
- **SOSYAL POLİTİKA**
İşgücü Piyasasında Esneklik ve Kriz 4
Recep KAPAR
- **YAŞAM**
Bir Mektup 7
Güven TUNÇ
- **SAĞLIK GÜVENLİK ÇEVRE**
Çalışma Ortamı'nın Dışına Martı, İçine Güvercin 8
Mustafa TAŞYÜREK
- **BÜYÜTEÇ: Yoksulluk** 12
– Yoksulluk Kavramı, Dünya'da ve Türkiye'deki Görünümü 12
Şevket ÖKTEN - Hüseyin ÇEKEN
– Yoksulluk Kavramının Yoksullaş(tırıl)ması 16
Emirali KARADOĞAN - Taner AKPINAR
- **SAĞLIK GÜVENLİK ÇEVRE**
Kriz, İş Sağlığı Güvenliğinde İkiyüzlülüğü Derinleştirecek mi? 18
Derleyen: Onur SUNAL
- **ANIMSA**
Nusret H. Fişek'in Doğum Günü: 100 Yaşa 5 Kala 20
- **VAKIF HABERLERİ**
– Çocuk Emeği Üzerine Düşünce Ortamı 21
– 1.Çalışan Çocuk Karikatürleri Yarışması Sergisi 21
– Fişek Enstitüsü Hürriyet Treni'nde 21
- **SOSYAL HEKİMLİK**
12. Dünya Halk Sağlığı Kongresi Türkiye'de Yapıldı 22
Naci YAMAN
- **BULMACA**
İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım
Yük Asansörü İle Eşya Taşıma 23
Mustafa TAŞYÜREK

Kütüphane

Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı

<http://kutuphane.fisek.org.tr>

- **Sahibi:** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi
Vakfı Adına
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
• **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
• **Yönetim Yeri:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4
Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)
Tel: (312) 419 78 11 • **Faks:** (312) 425 28 01 - 395 22 71
• Web sayfası: www.fisek.org.tr
• Çalışma Ortamı Dergisi'nde yayınlanan yazılar,
resimler kaynak gösterilerek kullanılabilir.
• Bu dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Bu bir HAKEMLİ dergidir.

- Çocuk Dostu'muz olanlara dergi ve kitaplarımız düzenli olarak gönderilmektedir. Sizleri de **Çocuk Dostu'muz** olarak görmek isteriz.
- Çalışma Ortamı Dergisi iki ayda bir yayınlanır.
(Yerel Süreli Yayın)
• ISSN 1302-3519
• Sayı: 107 • Kasım -Aralık 2009
• **Ücretsizdir**
- **Yapım ve Basım:** Çetin Medya Grup
Çetin Plaza - İstanbul Cad. Elif Sk. No:4 İskitler 06060 ANKARA
Tel: (0312) 384 30 67 - 71 - 75 • Fax: (0312) 384 30 57
www.cetingrup.net
Baskı Tarihi : 10 Aralık 2009